

รายงานหรือเอกสารการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ต้องการที่จะศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานนิเทศการศึกษา และกิจกรรมที่ปฏิบัติเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนของโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อไข่มองเห็นการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนชัดเจนยิ่งขึ้น ในบทนี้จึงได้รวบรวมเอกสารและรายงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนมากมายไว้โดยสรุปได้ดังนี้ คือ การบริหารงานวิชาการ ความหมายของการนิเทศการศึกษา ความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา ความจำเป็นของการนิเทศการศึกษา หลักการนิเทศการศึกษา งานหลักที่สำคัญของการนิเทศการศึกษา กระบวนการในการนิเทศการศึกษา เทคนิคที่ใช้ในการนิเทศการศึกษามหาวิทยาลัยและหน้าที่ของผู้นิเทศการศึกษา ความหมายของการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน ความจำเป็นของการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน กระบวนการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน กิจกรรมของการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน และงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งของไทยและต่างประเทศ ในตอนสุดท้ายจะเป็นการสรุปเกี่ยวกับขอบข่ายของกระบวนการดำเนินงานนิเทศและ กิจกรรมที่ปฏิบัติเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนของโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามและใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การบริหารงานวิชาการ

ภิญโญ สารภี โลกกล่าวว่ การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการสอนนักเรียนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพที่สุด ความเจริญของผูบริหารการศึกษาหรือครูใหญ่ทุกคน ควรจะรับผิดชอบเป็นผู้นำของครูในคานวิชาการเป็นอันดับแรก เพราะหน้าที่ของโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาทุกแห่งคือ การให้ความรู้

แก่นักเรียนในคานวิชาการ ครูใหญ่เป็นผู้นำในคานวิชาการโดยการทำงานร่วมกับครู กระจุน
 เคื่อนครู ใทคำแนะนำครู และประสานงานให้ครูทุกคนทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพในคาน
 การสอน ในการบริหารงานคานวิชาการนั้น ครูใหญ่หรือผู้บริหารการศึกษาโดยทั่วไปควรจะ
 กระจายอำนาจและความรับผิดชอบไปให้ครูทุกคน ความเป็นผู้นำของผู้บริหารการศึกษา อยู่ที่
 ความสามารถที่จะใช้คนอื่นให้ทำงาน โดยไม่ต้องใช้วิธีการบังคับหรือขู่เข็ญ แต่อยู่ที่เทคนิค
 ในการที่จะกระตุ้นเตือนให้ครูและผู้อยู่เกี่ยวข้องกับการสอนนักเรียนทุกคนขยันขันแข็งทำงานอย่าง
 เต็มใจและออกทน อย่างไรก็ตามครูใหญ่และผู้บริหารการศึกษาทุกคนพึงระลึกเสมอว่า ตนเอง
 นั้นไม่ใช่ครูของครู และไม่รอบรู้ในคานวิชาการไปเสียหมดทุกสาขา การบริหารงานคานวิชาการ
 จึงอาศัยเทคนิคในการรู้จักใช้คนมากกว่าการสอนคนอื่นว่าเขาควรทำอะไร ความจริงที่ครู
 จะทำอะไรควรเป็นหน้าที่ของครู ไม่ใช่หน้าที่ของผู้บริหาร ผู้บริหารเพียงแต่ดูแลให้ครูทำงาน
 ที่ดีที่สุดและใช้ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่เท่านั้น

003792

และในการบริหารงานวิชาการนั้น ผู้บริหารการศึกษาหรือครูใหญ่ควรมีความรู้ความ
 เข้าใจเกี่ยวกับ หลักสูตร ประมวลวิชาหรือประมวลการสอน ตารางสอน อุปกรณ์การศึกษา แบบ
 เรียบน หนังสืออ่านประกอบ หนังสืออ้างอิง- การสอนคือปศึกษา ห้องสมุดโรงเรียน การสอนพลศึกษา
 การสอนจริยศึกษา การสอนเพศศึกษา การสอนในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันฝึกหัดครูชั้นสูง การสอบ
 และการประเมินผลการเรียน² ซึ่งจะเห็นได้ว่าต้องมีเทคนิคจึงจะบริหารได้

¹ กัญญา สาร, หลักบริหารการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช,
 2516), หน้า 252.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 255-273.

ส่วนเอกวิทย์ ๗ อลงง ได้กล่าวถึงการบริหารวิชาการไว้ดังนี้คือ "งานวิชาการได้แก่ การควบคุมดูแลหลักสูตร การสอน อุปกรณ์การสอน การจัดแบบเรียน คู่มือครู การจัดชั้นเรียน การรัคครู เชื้อสอน การปรับปรุงการเรียนการสอน การจัดอบรมครูประจำการ การเผยแพร่วิชาการ การวิจัย ค้นคว้า การวัดผลการศึกษา การประเมินผลมาตรฐานโรงเรียน การตรวจเยี่ยมและกรณีศึกษาการศึกษา"¹

ความหมายของการนิเทศการศึกษา

สาย ภาครัตน์ ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ว่า "การนิเทศการศึกษาคือ ความพยายามอย่างหนึ่ง ในหลาย ๆ อย่างที่จะช่วยส่งเสริมให้การศึกษามีคุณภาพทั้งในด้านการเรียนการสอน"²

พนัส หันนาคินทร์ ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ว่า "การนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมาย สำคัญอยู่ที่การปรับปรุง ส่งเสริมการเรียนการสอนให้ดีขึ้น การนิเทศมิใช่เป็นการบังคับหรือจับผิด แต่เป็นการ ช่วยเหลือร่วมมือซึ่งกันและกัน"³

นางเจี๊ยว สุมาวงศ์ ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ว่า "การนิเทศการศึกษา หมายถึง การปรับสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนให้ดีขึ้น"⁴

¹ เอกวิทย์ ๗ อลงง, "การบริหารวิชาการ," รายงานการประชุมคณะกรรมการศึกษาและศึกษานิเทศกิจ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2516), หน้า 113.

² สาย ภาครัตน์, "การนิเทศการศึกษาคืออะไร," ในคู่มือการนิเทศการศึกษา 2500 (กรุงเทพมหานคร: แผนกการพิมพ์วิทยากรสวนสุนันทา, 2511), หน้า 11.

³ พนัส หันนาคินทร์, หลักการบริหารโรงเรียน "ฉบับครั้งที่ 3" (พระนคร: วัฒนาพานิช, 2513), หน้า 143.

⁴ นางเจี๊ยว สุมาวงศ์, การนิเทศการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรสยาม, 2516), หน้า 1.

พยอม แก้วกำเนิด ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ว่า "การนิเทศการศึกษาหมายถึง การช่วยให้บุคคลอื่นปฏิบัติงานใดตรงตามจุดหมายที่กำหนดไว้โดยมีประสิทธิภาพ"¹

อาคม จันทสุนทร กล่าวว่า "การนิเทศการศึกษาหมายถึง การจัดกิจกรรมที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอน หรือทำให้เกิดการเพิ่มพลังในการปฏิบัติงานของครู รวมทั้งให้ครูเกิดความก้าวหน้าในวิชาชีพ และก่อให้เกิดคนในชั้นสุดท้ายคือ การศึกษาของเด็กก้าวหน้าไปอย่างมีประสิทธิภาพ"²

สาโรช บัวศรี กล่าวว่า "การนิเทศการศึกษาคือ การช่วยเหลือ คุ้นเคย และตรวจตรา แนะนำ สนับสนุน ส่งเสริม และเกื้อกูล เพื่อให้งานฝ่ายวิชาการและอำนวยการในโรงเรียนหรือแต่ละสายงานใดเกิดผลดี การนิเทศการศึกษานี้ไม่เกี่ยวกับการบังคับบัญชาแต่ประการใด แต่เป็นการแนะนำโดยแท้และเป็นการแนะนำช่วยเหลืออย่างเปิดเผย"³

คาร์เตอร์ วี กูด (Carter V. Good) กล่าวว่า "การนิเทศการศึกษาหมายถึง ความพยายามของผู้ทำหน้าที่นี้เทศ ที่จะช่วยในการให้คำแนะนำแก่ครู หรือผู้ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาให้สามารถปรับปรุงการสอนของตนให้ดีขึ้น การนิเทศการศึกษาช่วยให้เกิดความเจริญงอกงามในคานาวิชาชีพ ช่วยพัฒนาความสามารถของครู ในการคัดเลือกและปรับปรุงวัสดุประสงค์"

ศูนย์วิทยทรัพยากร

¹ พยอม แก้วกำเนิด, อ้างใน เอกสารประกอบการบรรยายวิชาหลักการนิเทศการศึกษา, ภาควิชาบริหารการศึกษาศรีนครราชสีมา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 2.

² อาคม จันทสุนทร, "การนิเทศภายในโรงเรียน," ใน ผู้บริหารกับการนิเทศการศึกษาและการดำเนินวิชาการของโรงเรียน, หน้า 10.

³ สาโรช บัวศรี, แนวคิดในการบริหารการศึกษ (พระนคร: โรงพิมพ์มงคลการพิมพ์, 2504), หน้า 68.

ของการศึกษา ช่วยในการเลือกและจัดสรรเครื่องมือประกอบการสอน ช่วยเลือกและปรับปรุงวิธีสอน และช่วยในการประเมินผลการเรียนการสอน"

เบน เอ็ม แฮร์ริส (Ben M. Harris) กล่าวว่า "การนิเทศการศึกษา คือ สิ่งที่มีบุคลากรโรงเรียนกระทำกับบุคคลและสิ่งของเพื่อจุดมุ่งหมายในการคงไว้หรือเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานโรงเรียน ให้ไปในแนวทางที่จะส่งอิทธิพลให้บรรลุจุดมุ่งหมายหลักของการสอนของโรงเรียน นั่นคือ การนิเทศการศึกษาเน้นมุ่งให้เกิดผลต่อผู้เรียนโดยผ่านบุคคลและวัสดุ"

คิมบอลล์ วิลส์ (Kimball Wiles) กล่าวว่า "การนิเทศการศึกษา คือ การช่วยเหลือให้สภาพการเรียนการสอนพัฒนาไปในแนวทางที่ดีขึ้น"

วิลเลียม เอช เบอร์ตัน และ ลีโอ เจ บรัคเนอร์ (William H. Burton and Leo J. Brueckner) กล่าวว่า "การนิเทศการศึกษา คือ เทคนิคของผู้เชี่ยวชาญในหน้าที่จะให้บริการเกี่ยวกับการปรับปรุงการเรียนการสอน โดยอาศัยความร่วมมือกันระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกันทุกฝ่าย ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเจริญงอกงามและพัฒนาการแก่เด็ก"

¹ Carter V. Good , Dictionary of Education, 3^d ed. (New York : McGraw-Hill Book Company Inc., 1973) , p. 574.

² Ben M. Harris , Supervisory Behavior in Education (Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, 1963), p. 19.

³ Kimball Wiles , Supervision for Better Schools, 2d ed. (Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, 1955), p. 8.

⁴ William H. Burton and Leo J. Brueckner , Supervision : A Social Process (New York : Appleton-Century Company, 1955) , P. 11.

จากความหมายของการนิเทศการศึกษาที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา คือความพยายามของผู้มีหน้าที่นิเทศการศึกษา ใช้เทคนิคต่าง ๆ ทั่วหรือ ปรับปรุงกลวิธีในการสอนของครู การคัดเลือกอุปกรณ์การสอน ตลอดจนการประเมินผลของการเรียนการสอนอันจะมีผลทำให้การเรียนการสอนของครูมีประสิทธิภาพ และระกอบให้เกิดผลดีต่อผู้เรียนยิ่งขึ้น

ความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

บริกส์และจัสแมน (Briggs & Justman) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ ดังนี้คือ

1. ช่วยให้ครูได้เห็นจุดมุ่งหมายของการศึกษาใดคนหนึ่งชัดเจน ตลอดจนแนวปฏิบัติอันนำไปสู่จุดมุ่งหมายนั้น
2. ช่วยให้ครูเข้าใจปัญหาและความต้องการของเด็ก ตลอดจนวิธีช่วยให้เด็กสามารถแก้ปัญหาเองได้
3. ช่วยสร้างความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยให้แก่ครู
4. ช่วยให้ครูมีขวัญดี สามารถร่วมงานกับกลุ่มได้อย่างมีความสุข
5. ช่วยค้นหาและพัฒนาความสามารถของครู
6. ช่วยเหลือในการจัดประชุมนิเทศครูใหม่
7. ช่วยให้ครูสามารถประเมินผลตนเองและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน
8. ช่วยให้ครูสามารถวิเคราะห์ปัญหาการเรียนการสอน และหาทางช่วยเหลือนักเรียน
9. ช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน
10. ช่วยให้ชุมชนได้เข้าใจปัญหาของโรงเรียนเพื่อจะใคร่ร่วมมือกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น¹

¹ Thomas H. Briggs and Joseph Justman, Improving Instruction Through Supervision (New York : The Macmillan Company, 1952) , pp. 5-19.

สาย ภาพยนตร์ กล่าวว่า "การนิเทศการศึกษาที่มีวัตถุประสงค์หลายประการ ทั้งนี้คือ
 เพื่อช่วยในครูเข้าใจอย่างถ่องแท้ในวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อช่วยในครูเข้าใจในความ
 ต้องการของเยาวชน เพื่อช่วยสร้างในครูมีลักษณะเป็นผู้นำ เพื่อช่วยสร้างขวัญและกำลังใจใน
 แกครู เพื่อช่วยประเมินผลงานของครู เพื่อช่วยในครูรู้จักศึกษาปัญหาของเด็ก ช่วยในครูหมั่นยก
 ปัญหาของโรงเรียนมาพิจารณาและประการสุดท้ายเพื่อช่วยในครูพ้นจากภาระที่งานเกินของเขต"¹

นอกจากนี้แล้ว ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา
 พ.ศ. 2519 ได้กำหนดความมุ่งหมายของงานนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1. เพื่อให้ครูดำเนินการสอนตามหลักสูตร และให้ไกล่เกลี่ยความมุ่งหมายที่กำหนด
 ไว้ในหลักสูตร
2. เพื่อให้ครูโคจรระหนักถึงปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน และการจัดการศึกษา
 ทั้งสามารถแก้ปัญหาเหล่านั้นได้ เพื่อให้เกิดผลดีต่อการศึกษานักเรียน
3. เพื่อพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความ
 ต้องการและความจำเป็น
4. เพื่อรักษา ศึกษารวบรวม ส่งเสริม ควบคุมคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาในทุกระดับ
5. เพื่อให้ความช่วยเหลือและประสานงานในทางวิชาการแก่กรมเจ้าสังกัดกระทรวง
 และสถานศึกษา หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนงานขององค์การระหว่างประเทศ²

¹ สาย ภาพยนตร์, "หลักการนิเทศการศึกษา," คู่มือการนิเทศการศึกษา 2508
 (พระนคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2509), หน้า 28-36.

² หน่วยงานนิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยศึกษานิเทศก์
 กรมสามัญศึกษา พ.ศ. 2519 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2519), หน้า 3-4.

จากความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาดังกล่าวข้างต้นแล้วนั้น พอสรุปได้ว่าจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษานั้นก็เพื่อ พัฒนาความสามารถของครู ส่งเสริมขวัญและกำลังใจของครู ส่งเสริมการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ขวบให้ครูเข้าใจปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียน พัฒนาการเรียนการสอนให้ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ตลอดจนพัฒนาหลักสูตร และก็เพื่อความสามารถสนองจุดมุ่งหมายของการศึกษานี้เอง

ความจำเป็นของการนิเทศการศึกษา

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตร พ.ศ. 2503 นั้น ครูส่วนใหญ่จะยึดวิธีสอนแบบบรรยายหรือบอกความรู้แก่เด็กเป็นส่วนใหญ่ ผลก็คือทำให้โคเด็กคนนั้นมีความรู้ ความจำจากการท่องจำราวแต่เพียงอย่างเดียว ครูมักจะไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมหรือแสดงความคิดเห็นโดยนักเรียนจึงไม่สามารถที่จะคิดเป็น แก่ปัญหาเป็น เมื่อจบชั้นประโยคไปแล้วก็มักจะทำอะไรไม่เป็น มุ่งแต่จะเรียนต่ออีกเท่านั้น จึงเป็นภาระแก่พ่อแม่และประเทศชาติมาก ต่อมาเมื่อเกิดความเจริญทางด้านเทคโนโลยีมากขึ้น และมีนักเรียนใหม่ ๆ เกิดขึ้นมาก จึงทำให้รวมกำลังความคิดที่จะเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเสียใหม่ ดังนั้นในปัจจุบันนี้จึงได้ทำการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรระดับประถมจากหลักสูตร พ.ศ. 2503 เป็นหลักสูตร พ.ศ. 2521 ซึ่งหลักสูตรนี้ได้เปลี่ยนแปลงมากมายทั้ง หลักสูตร จุดหมาย โครงสร้าง ทั้งนี้โดยมุ่งหวังที่จะสามารถสอนให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น ซึ่งแนววิธีสอนของครูก็จะต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย นักเรียนจะต้องมีการร่วมกิจกรรมและการแสดงออกมากขึ้น ครูจะใช้วิธีสอนเต็มย้อมไม่ได้ ครูก็จะเกิดปัญหาในการที่จะใช้วิธีสอนในแนวใหม่ ทั้งนี้เพื่อใ้บรรลุถึงจุดประสงค์ของหลักสูตร และเกิดประสิทธิภาพในการสอนของครูและการเรียนของนักเรียน ซึ่งวิธีหนึ่งที่สามารถจะช่วยครูได้ในการพัฒนาตนเองก็คือ การนิเทศการศึกษา ทั้งนี้เพราะการนิเทศการศึกษาจะครอบคลุมตั้งแต่ นโยบายการศึกษา วิธีสอนของครู การผลิตสื่อการเรียน การวัดผลประเมินผล การนำหลักสูตรไปใช้ วิธีที่ใช้ในการสอนของครูและการเรียนของนักเรียน ตลอดจนการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ครู ผลสุดท้ายก็คือการเรียนของนักเรียนก้าวหน้าไปอย่างมีประสิทธิภาพ

หลักการนิเทศการศึกษา

ในการดำเนินงานใดๆจะบรรลุผลตามความมุ่งหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องมีหลักยึดในการดำเนินงาน ดังนั้นงานนิเทศการศึกษาจะบรรลุความเป็นเป้าหมายและมีประสิทธิภาพได้นั้นก็ต้องมีหลักยึด ซึ่งได้มีนักการศึกษาทั้งของไทยและต่างประเทศได้กล่าวไว้หลายท่าน ดังจะกล่าวต่อไปนี้

วีจิตร (ธีระกุล) วรุตบางกูร ได้เสนอหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ในการจัดการนิเทศการศึกษา ดังนี้

1. ทาทางให้ครูรู้จักตัวและพึ่งตนเอง ไม่ใช่คอยจะอาศัยและหวังพึ่งศึกษานิเทศก์หรือคนอื่นอยู่ตลอดเวลา
2. ช่วยให้ครูมีความเชื่อมั่นในตนเองและสามารถที่จะวิเคราะห์แยกแยะปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง
3. คงทราบความต้องการของครูแล้ววางแผนการนิเทศเพื่อตอบสนองความต้องการนั้น ๆ
4. ศึกษาปัญหาทางๆของครู และทำความเข้าใจกับปัญหานั้น ๆ แล้วพิจารณาทาทางแก้ไข
5. ชักจูงให้ครูช่วยกันแยกแยะวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน
6. แก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน ควรเปิดโอกาสให้ครูได้ใช้ความคิดและลงมือกระทำเองมากที่สุด
7. รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของครูแล้วนำมาพิจารณาาร่วมกัน
8. ช่วยกันจัดหาแหล่งวิทยากร อุปกรณ์การสอน ตลอดจนเครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ ให้แก่ครู
9. ช่วยให้ครูรู้จักหา หรือจัดทำวัสดุอุปกรณ์การสอนที่ราคาถูกลงกว่าตนเอง โดยได้วัสดุในท้องถิ่นที่มีอยู่
10. ช่วยจัดหาเอกสาร หนังสือ และตำราทาง ๆ ให้แก่ครู

11. หาทางให้โรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความสัมพันธ์กันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
12. ต้องยอมรับนับถือบุคลากรที่ร่วมงานในโรงเรียนนั้น ๆ และแสดงให้เขาเห็นว่าเขามีความสำคัญในสถานศึกษานั้น ๆ ด้วย
13. ช่วยให้ความรู้ได้แก่เรื่องกิจกรรมและผลงานต่าง ๆ ของโรงเรียนให้ชุมชนทราบโดยสม่ำเสมอ
14. ต้องทำความเข้าใจกับผู้บริหารโรงเรียนในส่วนที่เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของกันและกัน
15. ช่วยประสานงานระหว่างโรงเรียนกับองค์การหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
16. รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เห็นว่าเป็นประโยชน์มาทำการวิเคราะห์ วิจัย
17. ทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ของการศึกษาอย่างแจ่มแจ้ง เพื่อจะได้ดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย

ซารี มกีสรี ได้กล่าวถึงหลักในการนิเทศ ไว้ดังนี้

1. การนิเทศเป็นการกระตุ้มเตือน การประสานงาน และแนะนำให้เกิดความเจริญของงานแก่ครูโดยทั่วไป
2. การนิเทศตั้งอยู่บนรากฐานของประชาธิปไตย
3. การนิเทศเป็นกระบวนการส่งเสริมสร้างสรรค์
4. การนิเทศกับการปรับปรุงหลักสูตรเป็นงานที่เกี่ยวข้องกัน
5. การนิเทศคือการสร้างมนุษยสัมพันธ์
6. การนิเทศมุ่งส่งเสริมบำรุงขวัญ

¹ วิจิตร (ธีระกุล) วรุตบางกูร), กาญจนา ศรีกาฬสินธุ์ และสุพิชญา ธีระกุล, หลักการนิเทศการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิเศษ, 2519), หน้า 21 - 22.

7. การนิเทศศึกษาคือมุ่งหมายที่หลักของว่างระหว่างโรงเรียนและชุมชนโดยเฉพาะใน

ชนบท

สำหรับกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้หลักในการนิเทศการศึกษา
ไว้ 5 ประการ คือ

1. การนิเทศการศึกษาคือปรัชญา (Supervision is Philosophy)

โดยถือว่าการนิเทศการศึกษาเป็นการแสวงหาความจริง เป็นการสืบเสาะเพื่อ
ให้บังเกิดความเข้าใจในความเป็นอยู่ของสังคม พร้อมทั้งเป็นสื่อประสานความคิดต่าง ๆ ของ
กลุ่มครูให้ผสมผสานกันเพื่อผลในการปฏิบัติ

2. การนิเทศการศึกษาคือความร่วมมือ (Supervision is Cooperative)

คือศึกษานิเทศก์จะทำงานได้ผลก็ต่อเมื่อร่วมมือกันระหว่างศึกษานิเทศก์เอง และ
ระหว่างศึกษานิเทศก์กับครู

3. การนิเทศการศึกษาคืองานสร้างสรรค์ (Supervision is Creative)

คือเป็นการเสาะหาความสามารถของครูซึ่งซ่อนเร้นอยู่ในตัวครูเหล่านั้น สร้าง
สรรค์ความคิดแก้ปัญหา ตลอดจนการค้นหาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการแก้ปัญหา

4. การนิเทศการศึกษาคือวิทยาศาสตร์ (Supervision is Scientific)

การนิเทศการศึกษานำหลักการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการแก้ปัญหา ศึกษา ทดลอง
ค้นคว้า ปรับปรุง ประเมินผลการปฏิบัติทั้งของศึกษานิเทศก์และครู

1
ชารี มณีศรี, การนิเทศการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, 2522),

5. การนิเทศการศึกษาซึ่งให้เกิดผล (Supervision is Effective)

การนิเทศการศึกษามีคหลักการณธมณส่วนระหวางทฤษฎีและการปฏิบัติให้สอดคล้องกัน ไท้บังเกิดผลในการปฏิบัติ บรืออย่างจริงจัง ตลอดจนถึงการปรับปรุงระเบียบวิธีและการดำเนินงานให้ทันสมัยอยู่เสมอ

เจมส์ อาร์ มาร์คส์, อีเมอรี สตูปส์ และจอยคิง คิง-สตูป (James R. Marks, Emer. Stoops and Joice King - Stoop) ได้ให้หลักเบื้องต้นของการนิเทศการศึกษาไว้ดังต่อไปนี้คือ

1. การนิเทศทางการศึกษาเป็นโครงการทางการศึกษาที่ตองอาศัยความร่วมมือจากทุก ๆ ฝ่าย
2. ครูตองการบริการคานการนิเทศการศึกษา ครูใหญ่ควรเป็นผู้รับผิดชอบในบริการคานนี้
3. การนิเทศการศึกษาควรปรับให้สอดคล้องกับความตองการของบุคคลากรในโรงเรียน
4. การนิเทศการศึกษาช่วยทำให้เห็นความตองการของบุคคลากรในโรงเรียน
5. การนิเทศการศึกษาช่วยให้จุดมุ่งหมายทางการศึกษาเด่นชัดขึ้น
6. การนิเทศการศึกษาช่วยสร้างสรรคที่พันกติและความสัมพันธ์อันดีระหวางบุคคลากรในโรงเรียนและชุมชน
7. การนิเทศการศึกษาช่วยในการจัดและการบริหารกิจกรรมการเรียนของนักเรียน
8. การนิเทศการศึกษาขึ้นอยู่กับครูและผู้บริหารการศึกษาทั้งในและนอกโรงเรียน
9. การนิเทศการศึกษาควรมีงบประมาณประจำปีสนับสนุน

¹ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, ประมวลบทความการนิเทศการศึกษา ปี 2521 (เอกสารลําคับที่ 44/2521), หน้า 41 - 44.

10. โครงการนิเทศการศึกษาคควรได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร
11. โครงการนิเทศการศึกษาคควรได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย
12. การนิเทศการศึกษาคควรเผยแพร่ผลการวิจัยทางการศึกษาใหม่ ๆ และสนับสนุนให้มีการปฏิบัติ
13. ควรมีการประเมินผลโครงการนิเทศโดยผู้ร่วมงานและผู้เกี่ยวข้องของภายนอกโครงการ

จากหลักการนิเทศการศึกษาคดังกล่าวข้างต้นนี้พอสรุปได้ว่า หลักของโครงการนิเทศการศึกษาคนี้ก็คือ เพื่อให้ครูสามารถช่วยและพึ่งตนเองได้ ช่วยให้ครูมีความเชื่อมั่นในตนเอง ตลอดจนสามารถวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ โดยด้วยตนเอง มีความเป็นประชาธิปไตย รุ้แหล่งวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ สามารถประสานงานระหว่างโรงเรียนและชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถเข้าใจอุปสรรคและปัญหาทางการศึกษาคได้อย่างถ่องแท้ สามารถดำเนินการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะมีผลไปถึงการเรียนของนักเรียนตามเจตนารมณ์ของจุดมุ่งหมายของการศึกษาค

งานหลักที่สำคัญของโครงการนิเทศการศึกษาค

เบน เอ็ม แฮร์ริส (Ben M. Harris) ได้สรุปงานหลักของโครงการนิเทศการศึกษาคไว้ดังต่อไปนี้

1. งานเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งเกี่ยวกับการวางโครงสร้างหลักสูตร ทำประมวลการสอน ทำโครงการสอน กำหนดตัวผู้สอน แบบวิธีสอน การสร้างเกณฑ์มาตรฐานการสอน บรรจุหน่วยกิตในวิชาต่าง ๆ วัน เวลา และสถานที่ในการสอน

Jame R. Marks, Emery Stoop and Joice King-Stoop, Handbook of Educational Supervision: A Guide for the Practitioner (Boston: Allyn and Bacon, Inc., 1971), pp. 3-4.

2. การจัดระบบการสอน โดยนำหลักสูตรที่วางไว้มาใช้ จัดกลุ่มนักเรียน และจัดทำตารางสอน
3. การคัดเลือกบุคลากรสำหรับสอน โดยเลือกสรรมาให้เหมาะสมกับงาน มีการค้นหา สอบคัดเลือก และเก็บทะเบียนเกี่ยวกับตัวบุคคล
4. การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ออกแบบและจัดเตรียมวัสดุโดยให้ความสะดวกและความเหมาะสมกับผู้สอน รวมถึงการจัดวางแผนอาคารสถานที่เรียนที่ถูกต้อง และมีเครื่องแสดงบอกที่เก็บวัสดุทางการศึกษา ให้หยิบใช้ได้ง่าย
5. จัดวัสดุ อุปกรณ์การสอน ตรวจสอบและคัดเลือกวัสดุและอุปกรณ์การสอนที่จะนำมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลกับผู้เรียน
6. การจัดอบรมครูประจำการ โดยจัดกิจกรรมที่จะส่งเสริมให้ครูก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นทางด้านวิชาการ
7. จัดประชุมพิเศษสมาชิกใหม่ ใหญ่และเข้าใจในสิ่งที่จำเป็นในการปฏิบัติงานเพื่อลดอุปสรรค และให้ทำงานได้ผลสำเร็จมากขึ้น
8. จัดบริการด้านอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กับจุดมุ่งหมาย หลักการสอน เช่น วางนโยบายให้ครูได้ร่วมสร้างความสัมพันธ์ในการทำงาน สร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน เพื่อให้มีหลักขบวนการสอนและการจัดบริการต่าง ๆ ให้ครูใช้สมรรถภาพของตนให้เต็มที่
9. สร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในด้านการสอน การแจ่มชัดความเคลื่อนไหวทางการศึกษาให้ชุมชนทราบ แสวงหาและเลือกใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา พยายามหลีกเลี่ยงอิทธิพลในทางที่ผิดและไม่เหมาะสมของชุมชนที่มีผลต่อการสอน
10. การประเมินผล มีการวางแผนจัดระเบียบประเมินผลและดำเนินการประเมินผลในทุกแห่งของโรงเรียนที่จะมีผลต่อการสอน¹

สำหรับ สายหยุด จำปาทอง โฉมจำแนกงานของศึกษานิเทศก์ออกเป็นหมวดหมู่

ดังนี้คือ

1. เกี่ยวกับครู

- 1.1 ช่วยจัดประชุมนิเทศครูใหม่
- 1.2 ช่วยครูใหม่ในการปฏิบัติงาน
- 1.3 ช่วยครูตามข้อร้องขอ
- 1.4 เปิดโอกาสให้ครูได้พบปะกันอยู่เสมอ

2. เกี่ยวกับหลักสูตร

- 2.1 ส่งเสริมให้ครูศึกษาหลักสูตร ประมวลการสอนให้เข้าใจ
- 2.2 ส่งเสริมให้ครูทำประมวลการสอน และบันทึกการเฝ้าร่วมนกัน
- 2.3 ส่งเสริมให้ครูปรับปรุงหลักสูตรและประมวลการสอน
- 2.4 ส่งเสริมให้ครูใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้มากที่สุด สำหรับปรับปรุงหลักสูตร

3. เกี่ยวกับอุปกรณ์การสอน

3.1 แนะนำให้ครูทราบถึงอุปกรณ์การสอนต่าง ๆ ที่มีอยู่และจะสามารถจัดหาได้ และให้ใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

- 3.2 พยายามจัดหาวิธีการ เกี่ยวกับอุปกรณ์เท่าที่สามารถทำได้
- 3.3 ส่งเสริมให้ครูผลิตอุปกรณ์อย่างง่าย ๆ เท่าที่จะทำได้
- 3.4 ส่งเสริมให้ครูใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์ในการเรียนการสอน

4. เกี่ยวกับการปรับปรุงงานวิชาชีพของครู

- 4.1 ส่งเสริมให้ครูสังเกตการสอนของกันและกัน และของโรงเรียนอื่น
- 4.2 ร่วมปรึกษากับครูเกี่ยวกับการปรับปรุงการเรียนการสอน
- 4.3 ส่งเสริมให้ครูเข้าอบรมสัมมนา
- 4.4 ส่งเสริมให้ครูมีความรู้ทันสมัยอยู่เสมอ

5. เกี่ยวกับการทำงานร่วมกัน

5.1 ส่งเสริมให้ครูวางแผนการเรียนการสอนร่วมกัน

5.2 ส่งเสริมให้ครูทำงานร่วมกับผู้ปกครอง หรือบุคคลอื่น ๆ ในการปรับปรุง

โรงเรียน

6. เกี่ยวกับการทบทวน ทดลอง

6.1 ส่งเสริมให้ครูทดลองสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ เช่น วิธีสอน

6.2 ส่งเสริมให้ครูทบทวนอยู่เสมอ

6.3 ส่งเสริมครูในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้ครูจะได้ทำการทบทวน ทดลองได้สะดวก

จะเป็นได้วางแผนหลักของการนิเทศการศึกษา เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การคัดเลือกบุคลากรผู้สอน การจัดตั้งอำนวยการความสะอาด การจัดวัสดุ อุปกรณ์ ตลอดจนการคัดเลือกวัสดุอุปกรณ์การเรียน การจัดอบรมครูประจำการ การจัดประชุม นิเทศสมาชิกใหม่ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน การทำงานร่วมกัน การช่วยเหลือครู การปรับปรุงวิชาชีวิตของครู การทบทวนทดลอง การให้บริการด้านอื่น ๆ สิ่งซึ่งเหล่านี้จำเป็นที่ ผู้ทำหน้าที่นิเทศต้องเข้าใจและสามารถนำไปใช้ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม อันจะทำให้งาน นิเทศก้าวหน้าต่อไป

กระบวนการของการนิเทศการศึกษา (Processes of Educational Supervision)

ซารี มัสลี ได้กล่าวว่า กระบวนการนิเทศการศึกษา หมายถึง การดำเนินการในการนิเทศการศึกษาได้รับความสำเร็จ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ศึกษา ซึ่งระกุด และวิจิตร - ธีระกุด, เอกสารประกอบการเรียนวิชา การบริหาร โรงเรียนและการนิเทศการศึกษา. 2519 (กศ.431). หน้า 47-48. (อัครสำเนา).

1. กระบวนการเกี่ยวกับการวางแผน (Planning Processes)

- 1.1 การคิด (Thinking) การวางแผนนี้เกี่ยวข้องกับความคิดแผนงานที่จะทำในอนาคตตามลำดับขั้นตอน
- 1.2 จัดทำตารางงาน (Scheduling) เพื่อให้แผนงานในข้อ 1.1 มีผลในเชิงปฏิบัติโดยอาศัยการปฏิบัติ จัดทำตารางรายการพิเศษ กำหนดวัน เวลา สถานที่ให้แน่นอน
- 1.3 การทำโครงการ (Programming) โครงการที่เป็นที่รวมของแผนงานเป็นขั้นนำแผนไปปฏิบัติ เช่น โครงการปรับปรุงการสอนประชาธิปไตยในโรงเรียน เป็นต้น
- 1.4 แผนงานที่นำไปสู่การคาดคะเน (Forecasting) แผนงานเป็นเรื่องของการคิดที่จะทำอะไรสักอย่างในอนาคต การกะประมาณการอย่างก็ย่อมง่ายต่อการที่จะทำนายผลการทำงานได้
- 1.5 ปรับปรุงการทำแผนการให้ดีขึ้น (Developing procedures) ตระหนักในปัญหาและอุปสรรคของแผนที่เกิดขึ้น ทบทวนปรับปรุง แก้ไขให้ดีขึ้น งานพิเศษการศึกษาค้นคว้าเป็นงานที่ผูกพันซับซ้อน จะต้องแก้ไขให้เหมาะสมอยู่เสมอ

2. การจัดการ (Organizing Processes)

- 2.1 จัดจำแนกหน้าที่ (Distributing functions) งานการพิเศษการศึกษา มีหลายประการ ทั้งการฝึกอบรมประจำการ การจัดหลักสูตรและการจัดบุคลากร เป็นต้น เพื่อมีได้งานสัมพันธ์ งานสัมพันธ์ ควรจำแนกลักษณะงานให้เด่นชัด
- 2.2 การประสานงาน (Coordinating) ประโยชน์ของการประสานงานคือสร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน ขจัดปัญหาในการทำงานที่ซ้ำซ้อนกัน เป็นต้น และโดยหน้าที่ของผู้นี้เทศก์ ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างโรงเรียนกับฝ่ายบริหารการศึกษาโดยตรง
- 2.3 จัดหาแหล่งขอมูลวิชาการ (Resources allocation) การจัดวัสดุอุปกรณ์การสอน อำนวยความสะดวก จัดให้มีเครื่องมือใช้ในโรงเรียน ทั้งที่หาได้เองและการจัดขึ้น

2.4 จัดให้มีการสัมพันธ์มีความต่อเนื่อง (Establishing relationship)

ความเกี่ยวข้องกันในหน่วยงานการนิเทศ เป็นผลสืบเนื่องมาจากข้อ 2.2. และมีผลกระทบต่อการนิเทศเป็นอย่างมาก

2.5 เป็นตัวแทน (Delegating) ตามลักษณะงานของศึกษานิเทศก์ ทำหน้าที่

เป็นตัวแทนทางการศึกษา มีบทบาทเป็นตัวแทนทั้งในด้านการบริหาร ด้านวิชาการ ด้านวิทยากร และด้านการประสานงาน

3. การนำ (Leading Processes)

3.1 นำในการตัดสินใจ (Decision-making) กระบวนการนิเทศมิได้

มุ่งหมายในการใช้อำนาจเผด็จการ หากแต่การตัดสินใจนั้น จะต้องมาจากทุกคณะเป็นสำคัญ

3.2 ขอเสนอแนะ (Suggesting) ใ้เล่าปรึกษาแนะนำ

3.3 แรงจูงใจ (Motivation) กำลังใจมีวันหมดไปได้ การรักษาแรงจูงใจให้

คงทนถาวร ขึ้นอยู่กับ การตอบสนองความต้องการ การเข้าใจกัน การเอาใจใส่ในเรื่องสวัสดิภาพ เป็นต้น

3.4 การสื่อความหมาย (Communicating) กระบวนการนำในการนิเทศ

ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การใช้ความสามารถในด้านการติดต่อสื่อความหมาย ซึ่งขึ้นอยู่กับพื้นฐานการศึกษาของผู้นิเทศก์เป็นสำคัญ

3.5 การคิดริเริ่ม (Initiating) บรรยากาศในการคิดริเริ่มอยู่ในภาวะ

สงบผู้นำ หากศึกษานิเทศก์เป็นผู้มีใจกว้างขวาง ยอมรับความคิดของคนอื่น สนับสนุนให้เขาคิด มองข้ามความผิดพลาดเล็กๆ น้อยๆ โดยไม่ตั้งใจ บังคับเหล่านั้นจะช่วยให้ครูอยากจะทำอะไรจะเริ่มทำอะไรแปลกๆ ใหม่ๆ ขอต้นตำรับก็ถอดลักษณะของสังคมไทยบางประการที่ทำให้คนไม่ชอบริเริ่มในกิจการทางๆ เช่น การตีเพื่อทำลายกรรมนิเทศ การวางคาวผู้ที่คิดทำอะไรแล้วไม่สำเร็จ เป็นต้น

3.6 การสาธิต (Demonstrating) การทำในการสาธิต คือการนำเผยแพร่ทางวิชาการ ที่ศึกษานิสิตศึกษานิเทศกรศึกษา สำนึกการสอนวิธีต่าง ๆ แก่คณะครู สนับสนุนให้โรงเรียนมีการสาธิตวิชาการแก่ชุมชน เช่น จัดสัปดาห์เกษมศานต์ สัปดาห์วัฒนธรรม สำนึกเมื่อมีความเคลื่อนไหวทางวิชาการใหม่ ๆ ในขณะนั้นนอกจากโรงเรียนจะได้กำหนดที่ในสถานการประชาสัมพันธ์ภายนอกแล้ว ยังเป็นการนำในชุมชนของเห็นความสำคัญโรงเรียน เข้าใจโรงเรียน ให้ความสนับสนุนโรงเรียนในโอกาสต่อมา

4. การควบคุม (Controlling Processes)

4.1 ทำให้อยู่ที่ (Taking corrective action) การควบคุมในการนิเทศแตกต่างจากการควบคุมทางบริหาร เพราะการนิเทศใช้พระคุณมากกว่าระเบียบ เมื่อศึกษานิเทศกรทราบข้อบกพร่อง ข้อผิดพลาดของครู ที่ศึกษานิเทศกรจะชี้เทคนิคการนิเทศแก้ไขข้อบกพร่องนั้น ซึ่งเป็นไปเพราะครูมีความเชื่อถือศรัทธาในหลักการ ความร่วมมือในด้านนี้มาจากน้ำใสใจจริง มิใช่จากการใช้อำนาจบังคับ

4.2 ความเจริญงอกงาม (Expediting) ในกรณีที่การกระทำถูกต้องหรือการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ที่ศึกษานิเทศกรยอมช่วยให้กิจกรรมนั้นประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น

4.3 การกล่าวโทษเป็นไปตามกติกามณเฑียร (Reprimanding) การทำงานร่วมกับบุคคลหลายประเภท เรายอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล เป็นพื้นฐาน บุคคลบางคนยอมง่ายต่อการแนะนำ บางคนจะต้องใช้หลักการ เสนอเหตุผลกันจึงจะยอมเปลี่ยนแปลงแก้ไข พระพุทธเจ้าทรงแบ่งคนเป็น 4 ประเภท

4.3.1 อุกมคติบุคคล ง่ายต่อการแนะนำอบรม

4.3.2 วิปริตติบุคคล แนะนำอบรมได้ไม่ยาก

4.3.3 เนยยะบุคคล ทองนรีว่าสอนอยู่เสมอ

4.3.4 ปทปรมบุคคล มีอาจแนะนำได้

ศึกษานิเทศก์อาจใช้หลัก Reprimanding สำหรับบุคคลในข้อ 4.3.3 เพื่อ
 โต้เขาปรับปรุงตนเอง

4.4 บทกำหนดโทษ (applying sanctions) เมื่อแนะนำช่วยเหลือ
 โดยประการต่าง ๆ แต่ไม่มีการปรับปรุงแก้ไข. บทกำหนดโทษเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการบริหาร
 ทั่วไป

5: กระบวนการประเมินผล (Assessing Processes)

5.1 พิจารณาผลงาน (Judging Performance) ประเมินค่าผลงาน
 วาดิ-เลว ประการใด

5.2 วัดผล (Measuring Performance) วัดผลสัมฤทธิ์ผลการ
 ปฏิบัติงาน

ส่วนวิจิตร (ชีระกุล) วรุตบางกูร ได้ให้ความหมายของกระบวนการนิเทศการศึกษา
 ว่า หมายถึง แบบแผนของการนิเทศการศึกษา ที่ลำดับขั้นตอนไว้อย่างมีระเบียบแบบ
 แขนั้น จะต้องเป็นแบบแผนที่ดี มีลำดับขั้นตอนในการดำเนินงานไว้อย่างชัดเจนและต่อเนื่องกัน
 อย่างมีระเบียบ พร้อมด้วยเหตุผลและเป็นไปได้²

จะเห็นได้ว่ากระบวนการนิเทศการศึกษานั้น จะต้องมีขั้นตอนในการดำเนินงาน และ
 มีระเบียบแบบแผนอย่างรัดกุม ซึ่งจะประกอบไปด้วย การคิดแผนงาน จัดทำรายงาน ทำ

¹ ชารี มณีศรี, การนิเทศการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา,
 2521), หน้า 52-55.

² วิจิตร (ชีระกุล) วรุตบางกูร, กาญจนา ศรีภาพสินธุ์ และสุพิชญา ชีระกุล,
การนิเทศการศึกษา (สมุทรปราการ: วนิชการพิมพ์และโฆษณา, 2520), หน้า 158.

โครงการ การคาดคะเนแผนปฏิบัติงาน การจำแนกหน้าที่ การประสานงาน การนำในการ
ตัดสินใจ ข้อเสนอแนะ การสื่อความหมาย การตีพิมพ์ วิจารณ์สารคดี การควบคุมและประเมินผล
กระบวนการนิเทศทั้งหมดนั่นเอง

เทคนิคที่ใช้ในการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษาจะใดก็ดีและประสบความสำเร็จได้นั้น ผู้นิเทศจำเป็นที่จะต้อง
ทราบถึงเทคนิคต่าง ๆ ของการนิเทศและสามารถเลือกใช้เทคนิคนั้น ๆ ได้อย่างเหมาะสมกับ
สถานการณ์ เวลา และบุคลากร จึงจะใดก็ดีกลุ่มค่า ถึงที่นักการศึกษาหลายท่านได้สรุป
เทคนิคต่าง ๆ ของการนิเทศไว้ดังนี้

ประสิทธิ์ มาลาพอง ได้เสนอเทคนิคการนิเทศไว้ 2 แบบคือ

ก. การนิเทศเป็นกลุ่ม มีวิธีการดังนี้

1. การจัดตั้งกระบวนกรรมากรทำงาน การจัดตั้งกรรมากรจัดเป็นกลุ่มขนาดเล็ก
เพื่อศึกษาความจริงใจกลุ่ม แด่จากจัดแบบกลุ่มขนาดใหญ่จะมีประโยชน์มากเมื่อต้องการที่จะทราบ
ข้อมูลต่าง ๆ

2. การศึกษาวิชาการ หมายถึง การที่ครูไปศึกษาเพิ่มเติมนอกจากเวลาสอน
เช่น ระหว่างปิดภาคเรียน หรือเรียนสอนเป็นในสถานการศึกษาระดับสูง

3. หองปฏิบัติการหลักสูตร เป็นศูนย์กลางที่จะรวบรวมวัสดุอุปกรณ์การสอน
คู่มือของแบบเรียนต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นแหล่งวิทยากรและกระสุนการทำงานของครู

4. การอ่านเฉพาะเรื่อง เป็นการแนะนำและส่งเสริมใ้ครูได้อ่านบทความ
สั้น ๆ ที่เกี่ยวกับวิชาชีพของตน

5. การสาธิตการสอน การสาธิตการสอนถือว่าเป็นการนิเทศทั้ง เป็นกลุ่มและ
รายบุคคล เพราะถ้าสาธิตการสอนให้ครูหลาย ๆ คนก็ถือว่าเป็นการนิเทศเป็นกลุ่ม แต่ถ้าสาธิตให้
ครูคนเดียวคนหนึ่งดูตามคำขอของก็เป็นการนิเทศเป็นรายบุคคล แต่การสาธิตการสอนที่นั้นจำเป็น

จะคงมีการเตรียมการอย่าง รอบคอบและมีความมุ่งหมายที่แน่นอน ทั้งนี้เพื่อที่จะให้ครูได้เห็นวิธีการสอนใหม่ ๆ ครูที่สังเกตการสอนจะคงเข้าใจจุดมุ่งหมายของการสาธิตการสอน ก่อนที่จะมีการจดบันทึก จะคงมีการอภิปรายรวมกับครูคนอื่น ๆ และผู้สาธิต ภายหลังการสาธิตแล้ว.

6. การศึกษานอกสถานที่ เป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ตรงให้กับครู ซึ่งนับเป็นการเรียนรู้จากสภาพของจริง โดยพาครูไปเยี่ยมสถานต่าง ๆ เช่น สถานศึกษาหรือแหล่งวิทยาการต่าง ๆ.

7. การฟังคำบรรยาย โดยการเชิญวิทยากรมาบรรยายพิเศษให้ครูฟัง ซึ่งมักจะเป็นเรื่องที่กำลังอยู่ในความสนใจ วิธีการสอนใหม่ ๆ หรือปัญหาเฉพาะเรื่อง

8. การอภิปราย เป็นวิธีการที่นำมาใช้ให้การศึกษาแก่ครูโดยเชื่อว่าทุก ๆ คนต้องการได้รับการยกย่องชมรับจากบุคคลอื่น ดังนั้นผู้สังเกตจะคงกระตุ้นให้ครูได้ค้นคว้าหาเรื่องราวที่จะมาบรรยาย โดยให้ครูได้แสดงความคิด ความเห็นตามความสามารถของคน

9. ห้องสมุดเฉพาะวิชาชีพ เป็นที่รวบรวมหนังสือ วารสาร วัสดุต่าง ๆ ที่คัดเลือกไว้เพื่อความเจริญก้าวหน้า ในวิชาชีพของครู ควรเป็นห้องที่สะดวกสบาย มีเก้าอี้เหมาะสม มีแสงสว่างเพียงพอ ควรจัดหาหนังสือและวัสดุเพิ่มขึ้นอยู่เสมอ ครูมีอิสระที่จะมาใช้ได้ทุกเวลา และนำหนังสือออกไปได้ตามความต้องการ ควรมีห้องสำหรับประชุมกลุ่มย่อย หรือประชุมปรึกษาหารือปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกสบาย

10. องค์กรวิชาชีพและประชุมวิชาชีพ การประชุมทางวิชาชีพที่มีคุณภาพมาก นอกจากงานวิชาการแล้ว ยังมีประโยชน์ในด้านสังคมของครู ทำให้ครูได้พบปะกับบุคคลต่าง ๆ และรู้จักกันเคยกันมากขึ้น หลังจากการประชุมแล้วควรให้ครูได้เขียนรายงานเกี่ยวกับการประชุม และควรมีการพิมพ์เผยแพร่ออกไปด้วย

11. ป้ายนิเทศ การจัดป้ายนิเทศมีคุณภาพมาก ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บุคลากรทุกคนคุ้นเคยกับแผนงาน และโครงการใหม่ ๆ วิธีการและวัสดุใหม่ ๆ หรือรายงานเฉพาะเรื่อง ส่งเสริมริเริ่มความสนใจใหม่ ๆ เพื่อให้ทุกคนทราบว่า การปฏิบัติงานที่น่าสนใจในขณะนี้มีอะไรบาง

๒. การนิเทศเป็นรายบุคคล มีวิธีการนิเทศ ดังนี้

1. การสังเกตการสอนในชั้นเรียน วิธีนี้ได้ใช้มาเป็นเวลานานและยังคงใช้อยู่เสมอในการนิเทศ โดยมีกรอบอภิปรายร่วมกันหลังจากสังเกตการสอน การเยี่ยมเยียนอาจบอกล่วงหน้าหรือไม่บอก แล้วแต่การปฏิบัติของแต่ละแห่ง บางครั้งครูเชิญศึกษานิเทศก์ไปเยี่ยมเยียน หรือถ้าครูไม่เชิญก็เป็นหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ไปเยี่ยมเยียนครู
2. การทดลองในห้องเรียน ในการทดลองนั้นครูจะพัฒนาเทคนิคเดิมนำมาใช้ใหม่ ๆ วิธีการนี้ยังช่วยในการประเมินผลการเรียนของนักเรียน และประสิทธิภาพของครู ครูแต่ละคนอาจมีความปรารถนาที่จะทดลองตามความต้องการของเขา ซึ่งจะมีประโยชน์เมื่อครูมีอิสระในการทดลอง
3. การปรึกษาหารือ เป็นวิธีนิเทศโดยทางกับครู ศึกษานิเทศก์จะทบทวนความคิด การเยี่ยมเยียนของตนควบกับการปรึกษาหารือกับครู ควบเหตุและหลายประการคือ ครูจะมีความกระตือรือร้นที่จะดูว่าผู้มาเยี่ยมเยียนได้เห็นและคิดอย่างไรเกี่ยวกับชั้นเรียนของเขา เหตุผลข้อที่สอง ครูมุ่งหวังที่จะปรึกษาหารือกับศึกษานิเทศก์ หลังจากที่ได้ศึกษานิเทศก์ไปสังเกตการสอนของตน ประการที่สาม ถ้าไม่มีการพูดคุยหลังจากสังเกตการสอน ครูจะเกิดความไม่สบายใจไม่แน่ใจในตนเอง เพราะคิดว่าเขาสอนไม่ดีพอและศึกษานิเทศก์กำลังคิดอะไรเกี่ยวกับตัวเขา ประการสุดท้าย การปรึกษาหารือหลังจากสังเกตการสอนเป็นวิธีที่จะช่วยปรับปรุงการสอนของครูให้ดีขึ้น
4. การพาครูไปเยี่ยมซึ่งกันและกันและการสังเกตการสอน เป็นวิธีการที่คุ้นเคยสำหรับครูหลายประการคือ ครูจะได้เห็นวิธีสอนหรือวัสดุการสอนใหม่ ๆ สังเกตการใช้เครื่องมือใหม่ ๆ ได้เห็นครูที่สอนดี และประสบความสำเร็จเช่นเดียวกับการสาธิตการสอนและการสังเกตการสอน แต่จะต้องมีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการไปเยี่ยมเยียนให้แน่นอน และอภิปรายการดำเนินงานที่ได้เห็นมา
5. การเลือกวัสดุอุปกรณ์สำหรับการสอน ครูมีแนวโน้มที่จะเจริญงอกงามขึ้น

ถ้าไม่มีโอกาสเลือกแบบเรียนและอุปกรณ์การสอนของเขาเอง แต่ศึกษานิเทศก์กำหนดให้เขาเลือก กำหนดมาตรฐานที่เหมาะสมในการเลือก ครูจะไม่มีโอกาสใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้เหมาะสม กับความสามารถและเทคนิคการสอนของเขามากที่สุด

6. การประเมินตนเอง งานที่ยากสำหรับครูมากที่สุดคือ การประเมินผลงาน ของตนเอง บางคนเห็นว่าเป็นไปไม่ได้ที่จะให้ตนเองประเมินตนเองอย่างเที่ยงธรรม บางคนเชื่อว่าถ้ามีเครื่องมือประเมินผลที่ดีแล้ว ก็สามารถที่จะประเมินตนเองได้อย่างเที่ยงธรรม

วิลเลียม เอช เบอร์ทัน และ ลีโอ เจ บรึคเนอร์ (William H. Burton and Leo J. Brueckner) ได้สรุปวิธีการนิเทศไว้ดังนี้คือ

1. กลไกในการนิเทศเป็นกลุ่ม (Group Devices)

ก. เทคนิคที่จะต้องใช้ลงมือทำ (Doing Techniques) ได้แก่

- การประชุมปฏิบัติการ (Workshops)
- กรรมการต่าง ๆ (Committee)

ข. เทคนิคที่จะต้องใช้การติดต่อสื่อสารทางวาจา (Verbal Techniques)

ได้แก่

- การประชุม (Staff Meeting)
- การให้คำปรึกษาเป็นกลุ่ม (Group Counseling)
- การให้เรียนวิชาต่าง ๆ ในวิทยาลัยหรือในมหาวิทยาลัย
- การให้เอกสารทางการศึกษา (Documentary Aid)
- การกำหนดหนังสือให้อ่าน (Directed Reading)

1 ไมเนอร์ กวิน, เครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศการศึกษา แปลและเรียบเรียงโดย ประสิทธิ์ มัลล้าพอง, หน้า 2-8. (อัครสำเนาะ).

ค. เทคนิคที่จะต้องใช้การสังเกต (Observation Techniques) โดแก

- การสังเกต (Directed Observation)
- การทัศนศึกษา (Field Trip)
- การสัมมนาโดยการท่องเที่ยวไป (Travel Seminars)
- การใช้สื่อทัศนอุปกรณ์ (Audiovisual Aids)

2. กลไกในการมีทัศนเป็นรายบุคคล (Individual Devices) โดแก

จ. เทคนิคที่จะใช้การมีส่วนร่วม โดแก

- การมีส่วนร่วมในการดำเนินการสอนทั้งหมด (Participation in the Total Teaching Acts)
- การแก้ปัญหาของแต่ละบุคคล (Individual Problem Solving)

ข. เทคนิคการใช้ภาษา โดแก

- การปรึกษาหารือเป็นรายบุคคล (Individual Conferences)
- การปรึกษาหารือเพื่อให้เกิดการปรับตัว (Adjustment Counseling)

ค. เทคนิคการสังเกต โดแก

- การสังเกต (Directed Observation)
- การเข้าเยี่ยมเยียนระหว่างกันและกัน (Intervistation)

นอกจากนี้ยังมีเทคนิคอื่น ๆ อีก เช่น เทคนิคการทดลอง เทคนิคการค้นคว้า การวัดผลและวิจัย เป็นต้น จากการศึกษาและข้อสรุปได้ว่า เทคนิคการมีทัศนศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1. การมีทัศนเป็นกลุ่ม มีเทคนิคย่อย ๆ คือ การวัดถึงกระบวนการกลุ่ม การศึกษาวิเคราะห์เพิ่มเติม การจัดของปฏิบัติ ปฏิบัติการสำคัญ การกำหนดหนังสือโหลเรียน การสาธิตการสอน การศึกษาเรื่องตัวอย่าง การประชุมปฏิบัติ มีที่ การ การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ การสังเกต การใช้สื่อทัศนอุปกรณ์ เป็นต้น
2. การมีทัศนเป็นรายบุคคล มีเทคนิคย่อยๆ ดังนี้ การเยี่ยมเยียนเรียน การทดลองในชั้น การปรึกษา

¹ William H. Burton and Leo J. Brueckner, Supervision : A Social Process (New York : Appleton - Century Company, 1955), p. 17.

คำหรือ การสนทนา การเขียนหนังสือ การสังเกต และการประเมินผลตนเอง เป็นต้น

ความหมายของกรณีศึกษาที่ศึกษาภายในโรงเรียน

โกอุซึ นำเพชร ได้ให้ความหมายของกรณีศึกษาที่ศึกษาภายในโรงเรียนดังนี้คือ "กรณีศึกษาที่ศึกษาภายในโรงเรียน หมายถึง ความหมายามทุกกรณีของผู้บริหารโรงเรียนในสิ่งที่จะมีปัญหา ส่งเสริมประสิทธิภาพในสถานการเรียนการสอนภายในโรงเรียนได้ดีขึ้น ทำให้เกิดการเพิ่มผลงในการปฏิบัติงานของครู รวมทั้งให้ครูเกิดความก้าวหน้าในวิชาชีพและก่อให้เกิดผลขั้นสุดท้ายคือ การศึกษาของเด็กก้าวหน้าไปอย่างมีประสิทธิภาพ"

จากความหมายดังกล่าว แสดงว่า ผู้บริหารโรงเรียนกับครูของรวมมีอัน รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล เพื่อวางแผนปรับปรุงการเรียนการสอน หรืออาจเรียกกรณีศึกษา ผู้เชี่ยวชาญมาช่วย

ความจำเป็นของกรณีศึกษาที่ศึกษาภายในโรงเรียน

จากรายงานการสัมมนา วิชาสัมมนากรณีศึกษาและพัฒนาหลักสูตร ปีการศึกษา 2518 ของแผนกวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง "กรณีศึกษาที่ศึกษาภายในโรงเรียนของตนเอง" ได้สรุปถึงความจำเป็นของกรณีศึกษาภายในโรงเรียน ไว้ดังนี้

1. กรณีศึกษาเป็นการส่งเสริมคุณภาพทางการเรียนการสอนภายในโรงเรียน
2. ครูควรใ้รับกรณีศึกษา เพื่อพัฒนาความเจริญทางการเรียนการสอนและทางวิชาการ
3. โรงเรียนต้องมีกรณีศึกษา เพราะโครงการที่ประกอบด้วยข้อมูลจากกรณีศึกษาจะสามารถช่วยในการจำแนกคุณภาพของครู และยังสามารถช่วยในการตัดสินใจอย่างของโรงเรียนได้
4. กรณีศึกษาสามารถกระตุ้นและนำทางความคิดใหม่ๆ ได้เกิดขึ้นกับครูภายในโรงเรียน

โดยเฉพาะกรณีศึกษาที่นำเอาเทคนิคและวิธีการใหม่ๆ ตลอดจนการวิจัยมาใช้ จะเป็นการช่วยในการเรียนรู้ในกรณีศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและน่าเชื่อถือ

โกอุซึ นำเพชร, "วิธีปฏิบัติในการจัดการกรณีศึกษาที่ศึกษาภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 16.

5. โรงเรียนมีความจำเป็นที่จะต้องมีครูโดยกระทันหันไป เพราะไม่มีหลักประกันได้ว่า ครูที่ผ่านสถาบันฝึกหัดครูมาแล้วจะเป็นครูที่มีคุณภาพที่อยู่ตลอดไป โดยไม่ต้องมีการนิเทศ เพราะความก้าวหน้าทางวิทยาการเพิ่มพูนขึ้นเรื่อย ๆ

6. เพื่อเป็นการช่วยให้อาจารย์ได้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้งถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยทั่ว ๆ ไปปรัชญาของโรงเรียน วัตถุประสงค์เฉพาะของโรงเรียน เพื่อช่วยให้อาจารย์ดำเนินการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น

7. เพื่อเป็นการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจของคณะครูและก่อให้เกิดความรู้สึกปลอบภัยในการทำงาน เพื่อที่จะได้ร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่ ให้บรรลุจุดหมายอันเดียวกัน มีความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความรักและภูมิใจในอาชีพการงานที่ตนกำลังปฏิบัติอยู่

บทบาทและหน้าที่ของผู้นิเทศการศึกษา

อาคม จันทสุนทร ได้สรุปบทบาทและหน้าที่ของผู้ทำกรนิเทศการศึกษาไว้ 2 ประการ คือ

1. บทบาทในฐานะที่ปรึกษา หรือผู้ช่วยคึกของผู้นิเทศการศึกษา ในการวางแผนการดำเนินงานต่าง ๆ รวมทั้งช่วยเหลือในการตัดสินใจของผู้นิเทศ ซึ่งจะเห็นว่าศึกษานิเทศก์นั้นจะเป็นที่ปรึกษาและช่วยในด้านความคิดเชิงวิชาการแก่ อธิบดี หรือศึกษานิเทศก์และครู ส่วนผู้นิเทศภายในโรงเรียน ได้แก่ ครู หัวหน้าหมวด หรือหัวหน้าสายวิชา และหัวหน้าฝ่ายวิชาการในโรงเรียนจะเป็นที่ปรึกษาของครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ และผู้อำนวยการโรงเรียน ในบทบาทนี้เป็นหน้าที่นิเทศการศึกษาทางอ้อม คือช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจหรือดำเนินการในการบริหารงาน และจะมีผลถึงการเรียนการสอนอีกชั้นหนึ่งต่อไป บทบาทนี้คล้ายกับเสนาธิการของกองทัพ

¹ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชานิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร, "การนิเทศภายในโรงเรียนของตนเอง," ในรายงานการสัมมนาวิชาการสัมมนาการนิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร ปีการศึกษา 2518 แผนกวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 2 - 3.

2. บทบาทในฐานะที่เป็นผู้นำในการเรียนการสอนที่ครูจัดอยู่ ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้นิเทศการศึกษาในบทบาทนี้จะพยายามมีกิจกรรมในครูได้เรียนรู้และปฏิบัติในด้านการเรียนการสอนให้บังเกิดผลดียิ่งขึ้น เหมือนเป็นครูของครู

ซารี มดีศรี ได้สรุปหน้าที่ทั่วไปของศึกษานิเทศก์ ในงานการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1. ช่วยเหลือแนะนำโรงเรียนในด้านการวิชาการและการบริหาร
2. เสนอแนะข้อคิดเห็นต่อกรม ในด้านวิชาการและการบริหาร
3. ทำหน้าที่เป็นสื่อสัมพันธ์ ระหว่างฝ่ายวิชาการกับฝ่ายบริหาร
4. ตรวจสอบโรงเรียนในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่
5. ดำเนินการนิเทศและอบรมครูในโรงเรียนที่สังกัด
6. นวัตกรรมและเผยแพร่เอกสารทางวิชาการ และอุปกรณ์การศึกษา
7. ค้นคว้าและทดลองและวิจัยงานทางวิชาการ
8. ประสานงานระหว่างศึกษานิเทศก์ ครูและเจ้าหน้าที่บริหารการศึกษา และหน่วยงานอื่น ๆ
9. ประเมินผลการศึกษาของโรงเรียนที่เกี่ยวข้อง²

ภิญโญ สาธร ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้ทำการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ดังนี้

1. มีความรู้และความเข้าใจในทวิษนักรเรียนเป็นอย่างดี

¹ อาคม จันทสุนทร, "การนิเทศภายในโรงเรียน," ในคู่มือบริหารการนิเทศการศึกษาและการดำเนินงานทางวิชาการของโรงเรียน, หน้า 11.

² ซารี มดีศรี, "หน้าที่ของการนิเทศการศึกษา," การนิเทศการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, 2521), หน้า 13.

2. มีความรู้และมีความเข้าใจวิธีใช้ความรู้แก่นักเรียนได้เป็นอย่างดี
3. มีความรู้และมีความเข้าใจสภาพสังคมของโรงเรียน ครูและนักเรียน
ที่ตนรับหน้าที่ไปนี้เพื่อเป็นอย่างดี
4. มีความรับผิดชอบต่องานนี้เพื่อการศึกษา ซึ่งมีความมุ่งหมายสำคัญอยู่ที่
การก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวางและอย่างดองแท้ในหมู่นักเรียน
5. ใช้วิธีการนี้เพื่อการศึกษาควยเหตุผลและสก็ใช้ญา

คิมบิลด์ วิลลิส ได้สรุปว่าคุณนึเพื่อเจ้าเป็นตองมีทักษะ 5 อย่างคือ

1. ทักษะความเป็นผู้นำ
2. ทักษะในกานมนุษยสัมพันธ์
3. ทักษะในกานการบริหารบุคคล
4. ทักษะในกานกระบวนการพญพวค²
5. ทักษะในกานการประเมินผล

โรเบิร์ต แอล แคทซ์ (Robert L. Katz) ได้สรุปทักษะที่สำคัญของผู้นึหน้าที
นึเพื่อ ไว้งันนี้

1. Technical Skill ได้แกความรู้ ความเข้าใจในเรื่องเทคนิคและ
วิธีการนึเพื่อที่จะให้ผลดีที่สุค ตลอดจนรู้จักเลือกเครื่องมือใช้ในการทำงาน

2. Human Skill ได้แกความสามารถในการทำงานกับคนอื่น ๆ ได้เป็น

¹ ญญา สาร, หลักบริหารการศึกษา (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช,
2516), หน้า 294-295.

2

Kimball Wiles, Supervision for Better Schools (2d ed.,
(Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, 1955), pp. 18-26.

อย่างนี้ ทั้งนี้ถือว่ากรณีมนุษยสัมพันธ์ เป็นเรื่องสำคัญสำหรับผู้ที่ทำหน้าที่นี้เทศเพราะเป็นงานที่จะต้องทำร่วมกับคนอื่น ๆ

3. Conceptual Skill ได้แก่ความสามารถในการเข้าใจความสำคัญของหน่วยงานของตน เข้าใจระบบการศึกษา ทั้งระดับประถมศึกษาถึงระดับท้องถิ่น และเข้าใจขอบข่าย องค์ประกอบ กลไกในการปฏิบัติงาน และความสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ ได้สรุปหน้าที่ของผู้อำนวยการไว้ 2 ประการคือ

1. ทางด้าน Personal Characteristic หมายถึง คุณสมบัติประจำตัวของผู้นำเทศก ซึ่งจำเป็นต้องมี เช่น ความคิดริเริ่มดี ความสามารถในการเป็นวิทยากร ความกระตือรือร้นในการทำงาน และความไวต่อการรับรู้ เป็นต้น

2. ทางด้าน Professional Qualification หมายถึง คุณสมบัติที่ถือเป็นอาชีพ ประกอบด้วย มีความรู้ทางการศึกษาอย่างกว้างขวาง มีวุฒิทางการศึกษาสูง มีทักษะในด้านการสอนและการประเมินผล มีความเชี่ยวชาญทางการทดลองและวิจัย และมีความสามารถที่จะค้นคว้าหาความรู้และศึกษาต่อในวิชาชีพนั้น ๆ²

ดังนั้น ผู้ทำหน้าที่นี้เพราะฉะนั้น จึงจำเป็นต้องเป็นรองฝึกฝนทักษะต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว และต้องสร้างคุณสมบัติต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการทำการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนต่อไป ทั้งนี้เพื่อจะก่อให้เกิดการนิเทศเปิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

¹ นิสิตปริญญาโทสาขานิเทศการศึกษาและพัฒนาลัทธกสูตร, "ความสามารถพิเศษของศึกษานิเทศก", ในรายงานการสัมมนาวิชาสัมมนาการนิเทศการศึกษาและพัฒนาลัทธกสูตร ปีการศึกษา 2517, แผนกวิชาการศึกษาศาสตร์ มัธยมศึกษาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 40-41.

² นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์, ในเอกสารประกอบการเรียนวิชาหลักการนิเทศการศึกษา, 2517- (อติสำเนา).

วินัย เกษมเศรษฐ์ ไก่ดำ ว่า ศึกษานิเทศก์ ควรมีบทบาทและหน้าที่ดังต่อไปนี้

ไปนี้

1. ผู้นำกลุ่ม
2. ผู้สร้างขวัญและส่งเสริมให้ผู้อื่นมีความงอกงามในวิชาชีพ
3. ผู้บริการในทางปรึกษาหารือ
4. ผู้ประสานงาน
5. ผู้พัฒนาและผู้ให้หลักสูตรในระดับท้องถิ่น
6. ผู้อำนวยความสะดวก

กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของ
ครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา ไว้ดังต่อไปนี้

1. วางโครงการดำเนินงานของโรงเรียน
2. จัดทำโครงการสอนให้เป็นที่ไปตามหลักสูตรและปรับปรุงให้ใช้ได้เหมาะสม
อยู่เสมอ
3. แนะนำ กรมคุมการสอนของครูใหญ่ดำเนินการไปตามโครงการสอน
วิธีการต่าง ๆ ที่เป็นการส่งเสริมการเรียนการสอน
5. การดำเนินการวัดผลการศึกษาใหญ่ต้องตามระเบียบและหลักการ
วัดผลการศึกษา
6. สนับสนุนให้มีการค้นคว้าทดลอง ปรับปรุงวิธีการสอนให้ดียิ่งขึ้น
7. จัดให้มีการอบรมครูในโรงเรียน เช่น การประชุมนิเทศครูใหม่ การประชุม
เพื่อพิจารณาปัญหาต่าง ๆ เป็นต้น

¹วินัย เกษมเศรษฐ์, ระบบการนิเทศการศึกษา, 2522, หน้า 1.

(อักษราเนา).

ในการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาดังกล่าวแล้ว นั้น จะเห็นได้ว่างานเกี่ยวกับการนิเทศการสอนในโรงเรียนนั่นเอง แต่ต่างกันที่งานนิเทศนั้นเป็นงานให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ส่งเสริม และให้คำปรึกษา ส่วนงานบริหารงานวิชาการเป็นงานที่ครูใหญ่ให้โอกาสและบริการแก่ครูเพื่อให้ครูทำงานตามความสามารถของตน เพื่อบรรลุเป้าหมายของโรงเรียน ซึ่งพอสรุปงานคานการนิเทศการศึกษาของครูใหญ่ได้ดังนี้

1. ช่วยครูแก้ปัญหาในด้านการสอน เสนอแนะเทคนิคและวิธีสอน การประเมินผลการเรียนการสอน ปรับปรุงการสอน และการจัดโปรแกรมของโรงเรียน
2. ทำหน้าที่เป็นวิทยากรที่ศิษย์ครูทุกโอกาส ให้คำแนะนำและชี้แจงวิชาการให้แก่ครู
3. ส่งเสริมและสนับสนุนและพัฒนาวิชาชีพครูในกาหัวหน้า ตลอดจนสร้างขวัญของครู

คิมบอลด์ วิลส์ และ จอห์น ที. โลเวลล์ (Kimball Wiles and John T. Lovell)

ได้สรุปว่าครูใหญ่ควรมีบทบาทดังนี้

ก. บทบาทในคานมนุษยสัมพันธ์ ครูใหญ่มีหน้าที่ทำให้เกิดความเข้าใจในกลุ่ม และพยายามขจัดความขัดแย้งภายในกลุ่มซึ่งอาจจะเกิดขึ้นได้

ข. บทบาทในฐานะเป็นผู้นำ ครูใหญ่มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. พัฒนาความเป็นผู้นำให้เกิดขึ้นแก่ตัวผู้อื่น
2. ช่วยให้อื่นมีความรับผิดชอบ
3. ให้อื่นได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
4. ให้อื่นได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจให้อ่านใจ และมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ

ค. บทบาทในคานการจัดและดำเนินงานในหน่วยงาน ครูใหญ่มีหน้าที่

1. พัฒนาการจัดการของหน่วยงานโรงเรียน
2. ช่วยให้การดำเนินงานของคณะกรรมการต่าง ๆ ในองค์การดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ในการตัดสินใจเรื่องใดก็ตาม ต้องดำเนินไปตามขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจ
 4. เมื่อกลุ่มตัดสินใจในเรื่องใดไปแล้วจะต้องไม่มีการยับยั้งฉีก
 5. พยายามทำให้ทุกคนในกลุ่มมีเป้าหมายอันเดียวกัน เพื่อให้เกิดวินัยในกลุ่ม
 6. ส่งเสริมให้ทุกคนมีวินัยในตนเอง
- ง. บทบาทในการคัดเลือกและการโยกย้ายครูใหญ่ที่มีหน้าที่ดังนี้
1. พิจารณาเลือกบุคคลากรใหม่ให้ตรงกับความต้องการ โดยให้ครูในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการพิจารณาเลือกด้วย
 2. ช่วยให้ผู้บุคลากรที่เข้ามาทำงานใหม่รู้สึกว่าเขาเป็นที่ต้องการของโรงเรียน มีความอบอุ่นใจ มีความเชื่อมั่นในตนเองโดยการจัดปฐมนิเทศ
 3. ดำเนินงานวัดผลงานของครูหลาย ๆ วิธี เพื่อให้การวัดผลเป็นไปโดยยุติธรรม
 4. การตั้งบุคคลากรให้ปฏิบัติงาน ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมให้มากที่สุด
- จ. บทบาทในการสร้างขวัญของครู ครูใหญ่ที่มีหน้าที่ดังนี้
1. ช่วยให้ครูพอใจในงานที่ทำ
 2. ช่วยให้ครูมีความสะดวกสบายและปลอดภัยในการทำงาน
 3. ช่วยให้ครูมีส่วนร่วมในการวางโครงการและนโยบายต่าง ๆ ของโรงเรียน
 4. ช่วยให้ครูเชื่อมั่นในความสามารถของตน
 5. ช่วยให้ครูรู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญและเป็นที่ต้องการของบุคคลอื่น

6. จัดให้มีบริการต่าง ๆ เช่น คู่มือครู การศึกษาค้นคว้า การอบรมตามที่ครูต้องการ

ฉ. บทบาทในการพัฒนาบุคลากร ครูใหญ่หน้าที่ดังต่อไปนี้

1. จัดให้มีการอบรมในหน่วยงาน โดยจัดให้ตรงกับความต้องการของครู
2. การจัดประชุมครู ซึ่งจะช่วยให้ครูมีความก้าวหน้าขึ้น
3. การใช้วิธีสังเกตการสอน วิธีนี้จะตองให้ครูใหญ่และครูมีความเข้าใจกัน
4. ใช้วิธีการวัดผลเพื่อพัฒนาบุคลากร ซึ่งจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการสอน

สรุป เพียบชอบ ได้สรุปว่าครูใหญ่สามารถจัดการนิเทศภายในโรงเรียนได้หลายอย่าง คือ

- ก. การช่วยเหลือครูทางด้านวิชาการและงานบริหาร เช่น
 1. ประเมินเทศครูใหม่
 2. จัดประชุมครูก่อนเปิดภาค
 3. การสังเกตการสอนในชั้น
 4. การเยี่ยมชั้นเรียนอื่น ๆ
 5. การสาธิตการสอน
 6. การให้คำปรึกษาหารือ เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม
 7. การจัดการประชุมปฏิบัติการ
 8. การอบรมครู
 9. การจัดสัมมนา

10. การจักษหนึ่งคือมีเงินค่าทางวิชาการให้
11. การปรับปรุงห้องสมุดให้ทันสมัย
12. แนะนำให้ครูเขาเป็นสมาชิกของสมาคมทางวิชาการ
13. จัดบริการโสตทัศนศึกษาให้แก่ครูเป็นอย่างดีและสนับสนุนให้ครูไปอุปกรณ์เหล่านั้น
14. สนับสนุนให้ครูไปศึกษาเพิ่มเติม

ข. การช่วยเหลือครูในด้านปัญหาส่วนตัว ดูแลทุกข์สุขของครู เป็นกันเอง และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับครูทุก ๆ คน และเป็นห่วงของครูได้

ค. การสร้างขวัญของคณะครูในโรงเรียน ได้แก่

1. ช่วยเหลือครูในโรงเรียนเมื่อมีความรู้เกี่ยวกับวิชาการ การบริหาร และสามารถดำเนินการได้อย่างดี
2. จัดสภาพการทำงานให้ดี สะดวกสบายและเป็นสุข
3. ช่วยเหลือครูมีความอบอุ่น สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นสุข ไม่นอยหนาท่าคอย
4. เป็นที่ปรึกษาที่ดีของครูทุกโอกาส
5. สร้างลักษณะความเป็นผู้นำให้แก่ครู เปิดโอกาสให้ครูทำงานตามความความคิดริเริ่ม
6. พยายามให้ครูรู้สึกว่าคุณมีความสำคัญ เหน เป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ เป็นที่ยอมรับของผู้นบังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานโดยทั่วไป
7. ครูใหญ่ควรมีจิตใจกว้าง ยอมรับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครู
8. ช่วยเหลือครูมีความสำเร็จในการทำงาน และมีความเจริญงอกงามในวิชาชีพ
9. ให้ครูมีส่วนร่วมในการวางนโยบาย
10. ให้ครูมีความรู้สึกนับถือตนเอง ไม่รู้สึกว่าได้รับการหลู่เกียรติหรือเหยียดหยาม

11. การดำเนินงานต่าง ๆ ในโรงเรียนควรเป็นแบบประชาธิปไตย
 12. ครูใหญ่ควรมีความยุติธรรมต่อครูทุก ๆ คน
- ง. การประเมินผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน อาจทำได้ดังนี้
1. จัดรับฟังความคิดเห็นของครูภายในโรงเรียน
 2. จัดให้มีการอภิปรายปัญหาต่าง ๆ ของโรงเรียน
 3. จัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน
 4. จัดให้มีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ
 5. ช่วยให้การประเมินผลการสอนของตนเอง
 6. ช่วยให้การรู้จักประเมินผลโรงเรียนและความก้าวหน้าของนักเรียน

ในโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดเล็กก็ ผู้บริหารโรงเรียนซึ่งมีหน้าที่พิเศษการศึกษาภายในโรงเรียนอยู่แล้ว ก็มักจะมอบหน้าที่พิเศษการศึกษาภายในโรงเรียนให้กับผู้ช่วยหรือหัวหน้าสายวิชาหรือหัวหน้าหมวดวิชา เป็นผู้ทำกรณีพิเศษแทน เนื่องจากผู้บริหารของมีภารกิจมากมายอยู่แล้ว ซึ่งผู้ช่วยฝ่ายวิชาการหรือหัวหน้าสายวิชาหรือหัวหน้าหมวดวิชาที่มีหน้าที่ทางด้านวิชาการเกี่ยวกับการเรียนการสอนอยู่แล้ว ดังนั้นผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ หัวหน้าสายหรือหัวหน้าหมวดวิชาจึงมีงานด้านพิเศษการศึกษาภายในโรงเรียน ดังนี้

1. ประชุมเทศครูใหม่
2. ประชุมปฏิบัติการเกี่ยวกับขอบเขตรายวิชา โครงการสอน คู่มือครู บันทึก การสอน เอกสารประกอบการสอน อุปกรณ์การสอน การออกข้อสอบ การวิเคราะห์ข้อสอบ การประเมินผล
3. ประชุม อบรม สัมมนา

¹ สุจริต เพ็ชรชอบ, "ครูใหญ่กับการนิเทศการศึกษา," วารสารสภาการศึกษาแห่งชาติ
6: 1 (กรกฎาคม 2514): หน้า 19-27.

4. ใ้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล
5. เยี่ยมชั้นเรียน
6. แสดงการสอนในชั้น
7. จัดหาเอกสารที่เป็นเรื่องแปลกใหม่ ๆ
8. จัดบอร์ดนิทรรศการ
9. การไปศึกษางานในโรงเรียนต่าง ๆ
10. เล็งครู่ทางโรงเรียนมาแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น
11. จัดทำวัสดุอุปกรณ์การสอน และบอกแหล่งบริการทางการศึกษา
12. นิเทศการจัดกิจกรรมนักเรียนเกี่ยวกับชุมชน
13. เชิญวิทยากรมาบรรยาย
14. แนะนำหนังสือให้อ่าน
15. นิเทศการใช้วัสดุทัศนูปกรณ์
16. ส่งเศษชิ้นเรียน
17. ติดตามผลและประเมินผล
18. จัดโปรแกรมซ่อมเสริมเด็กเรียนอ่อน และโปรแกรมสำหรับเด็กเรียนเก่ง
19. มอบหมายให้ครูสอนตามความถนัดและความสามารถ
20. รับฟังความคิดเห็นของครูใหญ่และคณะครูในการจัดดำเนินงาน

ในการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนให้ได้ผลดีนั้น จำเป็นที่จะต้องร่วมมือกันหลายฝ่าย ทั้งผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วย และหัวหน้าสาขาวิชาหรือหัวหน้าหมวดวิชาต่าง ๆ ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียน จำเป็นที่จะต้องใช้วิธีการประชุมปรึกษาหารือกัน จะเ้กันมองเห็นปัญหาและทางแกรวมกัน ถ้าโรงเรียนขาดการนิเทศเป็นเครื่องมือเสียแล้วจะมีผลอย่างไรบ้าง เมื่อครูมีความเข้าใจตรงกันและมีจุดมุ่งหมายร่วมกันจะทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทางด้านการเรียนการสอนและการปรับปรุงโรงเรียนก็จะทำให้การนิเทศภายในโรงเรียนได้ผลดีและสะดวกยิ่งขึ้น

กระบวนการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

กระบวนการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนนั้น ยังไม่มีใครสรุปเป็นกระบวนการ สำหรับการศึกษาภายในโรงเรียนไว้โดยเฉพาะ ดังนั้นจึงได้เอากระบวนการนิเทศการศึกษาทั่ว ๆ ไปมาปรับให้เป็น กระบวนการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน ซึ่งได้กล่าวไว้ในตอนก่อนว่า กระบวนการนิเทศการศึกษา หมายถึง การดำเนินการให้การศึกษาได้รับความสำเร็จ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้คือ

1. กระบวนการเกี่ยวกับการวางแผน (Planning Processes)
2. การจัดการ (Organizing Processes)
3. การนำ (Leading Processes)
4. การควบคุม (Controlling Processes)
5. กระบวนการประเมินผล (Assesing Processes)

สำหรับ วิจิตร (ชีระกุล) วรุตบางกูร ได้ให้ความหมายของกระบวนการนิเทศการศึกษาไว้ว่า หมายถึงแผนของการนิเทศการศึกษา ที่ลำดับขั้นตอนไว้ต่อเนื่องกันอย่างมีระเบียบแบบแผนนั้นจะต้องเป็นแบบแผนที่ มีลำดับขั้นตอนไว้ต่อเนื่องกันอย่างมีระเบียบ หรือมีเหตุผลที่เห็น ไปได้¹

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า กระบวนการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนก็ ย่อมมีขั้นตอนของการดำเนินงานเหมือนกับ กระบวนการนิเทศการศึกษาทั่ว ๆ ไปดังกล่าวแล้ว นั่นคือกระบวนการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนต้องมีขั้นตอนในการดำเนินงานและมีระเบียบแบบแผนอย่างรัดกุม ซึ่งประกอบไปด้วย กระบวนการเกี่ยวกับการวางแผน การจัดการ การนำ การควบคุม การจัดทำตารางงาน การทำโครงการ การจำแนกหน้าที่ การประสานงาน การควบคุมและประเมินผล กระบวนการนิเทศทั้งหมด นั่นเอง

¹ วิจิตร (ชีระกุล) วรุตบางกูร, กาญจนา ศรีกาพิสินธุ และสุพิชญา ชีระกุล, การนิเทศการศึกษา (สมุทรปราการ : ขนิษฐการพิมพ์และโฆษณา, 2520), หน้า 158.

กิจกรรมการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

ระบุประนี นาคทรรพ ได้เสนอแนะว่าควรจัดกิจกรรมการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน ดังนี้

1. การประชุมนิเทศครูใหม่ เกี่ยวกับระเบียบปฏิบัติในโรงเรียน ระเบียบวิธีสอน และแผนงานรวมของโรงเรียน
2. การประชุมครูสายวิชา โดยมีครูหัวหน้าหมวดวิชาเป็นศูนย์กลางและนิเทศงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน การวัดผลและกิจกรรมต่าง ๆ อาจารย์ใหญ่อาจเข้าร่วมประชุมด้วยเป็นครั้งคราว
3. การประชุมครูทั้งโรงเรียน เพื่อวางแผนงานร่วมกัน และรับมอบหมายงานที่ปฏิบัติทั้งงานประจำและงานพิเศษ
4. การจัดให้ครูหัวหน้าสายวิชาสังเกตการสอน ตรวจสอบบันทึกการสอนและนิเทศการสอนแก่ครูในสายเป็นรายบุคคล เพื่อช่วยแก้ปัญหาการเรียนการสอน และควรรายงานให้อาจารย์ใหญ่ทราบเป็นระยะ ๆ
5. การจัดประชุมปฏิบัติการในวันหยุดราชการ เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน เช่น การแก้ปัญหาเด็กเรียนอ่อนบางวิชา การปรับปรุงข้อทดสอบ การทำอุปกรณ์การสอน การแก้ปัญหาความประพฤติของนักเรียน การวิเคราะห์ผลการเรียนของนักเรียน
6. การส่งเสริมความรู้ของครู เพื่อให้เกิดพัฒนาการทางวิชาชีพ ทักษะวิธีการต่าง ๆ เช่น เชิญวิทยากร
7. การประชุมหลังจากปิดภาคปลาย เพื่อประเมินผลการเรียนการสอนตลอดปี และเตรียมงานสำหรับปีการศึกษาใหม่
8. การจัดสัมมนาครูสายวิชาต่าง ๆ ร่วมกับกลุ่มโรงเรียน เพื่อเพิ่มพูนความรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการศึกษา
9. การประชุมเพื่อปรับปรุงโครงการสอน และจัดทำแผนการสอนวิชาต่าง ๆ เพื่อให้ทันกับความก้าวหน้าในปัจจุบัน

10. การวิเคราะห์วิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอน โดยอาจจัดเป็นโครงการ มีคณะกรรมการดำเนินงาน มีกำหนดเวลาและมีงบประมาณจัดสรรให้

11. การประชุมพิจารณาคัดเลือกหนังสืออ่านประกอบวิชาต่าง ๆ ที่ควรจัดทำไว้ในห้องสมุดโรงเรียน และการจัดทำครรชนหัวข้อความรู้วิชาต่าง ๆ ที่อาจคนได้จากหนังสือในห้องสมุด

12. การประชุมคณะกรรมการบริหารโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย ครูใหญ่ผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายต่าง ๆ ครูผู้ช่วยหมวด วิชา ครูทำหน้าที่บรรณารักษ์ ครูผู้ทำหน้าที่พิเศษต่าง ๆ มีการนัดประชุมกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้งานโรงเรียนดำเนินไปด้วยดี

อาคม จันทนุทร - ได้เสนอแนะกิจกรรมที่ควรจัดทำภายในโรงเรียนไว้ดังนี้คือ

ก. การให้ความรู้ ผู้นิเทศสามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้

1. การให้คำแนะนำ
2. การประชุมปรึกษาหารือ
3. การจัดอบรม
4. การปฐมนิเทศ
5. การใช้อเอกสารให้ความรู้
6. การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้

ข. การสาธิต เช่น การสาธิตวิธีสอน การสาธิตการใช้เครื่องมือ การปฏิบัติบางอย่างใหญ่ เป็นต้น

ค. การพาไปร่วมงาน เช่น พาครูไปดูการแสดง การจัดนิทรรศการ หรือกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อการดำเนินงานในสาขาวิชานั้น ๆ

รู้ระปะนีย์ นาคกรรพ. ใน เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่องคุณภาพทางวิชาการ และขอฝึกในการนิเทศการศึกษา หน้า 8-9.

ง. การประสานงาน ไตรรวมมีลักษณะการทำงาน ผู้มีเหตุผลควรมีฐานะเป็นผู้ประสานงาน เพื่อให้การ ไตรรวมมีลักษณะการทำงานเพื่อส่วนรวม

จ. การบริหารงานวิชาการ เช่น ใบบริการวัสดุการเรียนการสอน แนะนำแหล่งวิชาที่เป็น ประโยชน์ต่อการเรียนการสอนนี้

ฉ. การประเมินผลและการวิจัย ผู้มีเหตุผลในโรงเรียนจะต้องให้การ ประเมินผลและการวิจัย เป็นส่วนหนึ่งของ การนิเทศการศึกษา เพื่อจะโคตรว่า การดำเนินงานการเรียนการสอนนั้น มีจุดอ่อน จุดแข็ง ตรงไหน เพื่อจะได้แก้ไขและส่งเสริมให้ตรงจุด

ช. การจัดกิจกรรมกระตุ้นให้ปฏิบัติงานเข้มแข็งขึ้น ผู้มีเหตุผลในโรงเรียนอาจใช้วิธีการประกวด และแข่งขันในด้านต่างๆ เป็นการกระตุ้นให้ครูกระตุ้นในการปฏิบัติงาน เช่น ประกวดการสอน เป็นต้น

ซ. การไปฝึกงาน โดยจัดส่งครูไปฝึกงานในที่ต่างๆ เพื่อให้สามารถกลับมาทำงานได้โดยคล่อง เช่น ส่งครูวัดผล ไปฝึกงานการดำเนินงานเกี่ยวกับการวัดผล ในอีกโรงเรียนหนึ่ง

ด. การทำให้เกิดความเข้าใจ ผู้มีเหตุผลในโรงเรียนจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานให้เกิด ความเข้าใจซึ่งกันและกัน ในระหว่างคนในกลุ่มที่ปฏิบัติงาน

จะเห็นได้ว่ากิจกรรมที่ไว้ในงานนิเทศภายในโรงเรียนตามที่กล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นว่าส่วนใหญ่ จะมีลักษณะคล้ายกัน ดังนั้นผู้มีเหตุผลจำเป็นที่จะต้องเลือกกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ไปใช้ในกรณีพิเศษตามสภาพ และสิ่งแวดล้อมของตนเอง จึงจะทำให้บังเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อการศึกษามากไป

ผลการวิจัยที่เกี่ยวกับงานวิชาการ

ผลงานการวิจัยที่เกี่ยวกับงานนิเทศภายในโรงเรียน ครอบคลุมโดย เฉพาะยังมีอยู่ ทั้งของไทยและต่างประเทศ ส่วนมากจะเป็นการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของศึกษานิเทศก์

โดยเฉพาะ แต่เท่าที่ไล่สำรวจจากนั้นก็จะเป็นงานส่วนย่อยของงานวิชาการในโรงเรียนเท่านั้น จึงไม่สามารถจะนำมาเปรียบเทียบกันได้อย่างชัดเจน ฉะนั้นผลงานการวิจัยที่ได้นำมาเสนอในครั้งนี้ จึงเป็นเพียงงานส่วนย่อยทางวิชาการภายในโรงเรียนเท่านั้น ซึ่งก็เป็นพื้นฐานที่จะทำใ้มองเห็นแนวทางในการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนได้ต่อไป รายงานต่าง ๆ ดังกล่าว มีดังต่อไปนี้

ในปี ค.ศ. 1974 แดเนียล เจอรัน (Daniel Jeran) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทที่คาดหวังของผู้ทำกรนิเทศในโรงเรียนประถมศึกษาแบบนอกระบบโรงเรียน ที่เน้นการทำงานเป็นทีมและเป็นรายบุคคล โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาว่าการนิเทศจะเป็นการช่วยปรับปรุงการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาแบบนอกระบบโรงเรียนได้มากที่สุด ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม จำนวน 53 ข้อ ซึ่งมีข้อใหญ่ ๆ ดังนี้

1. ได้กำหนดเกี่ยวกับบทบาทและตำแหน่งของบุคคลที่อยู่ในชุมชนหรือไม่
2. แนวโน้มของการพัฒนาโรงเรียนประถมศึกษาแบบนอกระบบโรงเรียนในระยะ 10 ปี
3. ครูส่วนใหญ่ชายหรือนักเรียนในโรงเรียนอย่างไร
4. ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาผู้ทำกรนิเทศได้เปลี่ยนแปลงทัศนคติและภาคปฏิบัติอะไรบ้าง
5. ความสามารถของครูในการทำงานประสานกันหรือทำงานคนเดียว จะช่วยให้เกิดความสำเร็จในการทำงานได้อย่างไร
6. ผลสำเร็จของโรงเรียนมาจากการที่ครูเป็นผู้เลือกตัดสินใจอะไรได้เองหรือเกิดจากกลุ่ม ผู้นำกลุ่ม อาสาสมัคร หรือมาจากผลประโยชน์อะไร นอกจากนี้ อาจจะขึ้นอยู่กับปรัชญาของโรงเรียน การกำหนดตารางเวลาเรียนและการทำงาน ตลอดจนทั้งขึ้นอยู่กับเนื้อหาวิชาที่จัดสอนในโรงเรียนหรือไม่
7. ความคิดเห็นต่าง ๆ ของผู้ทำกรนิเทศ อาศัยความคิดเห็นจากครูหรือไม่

การวิจัยครั้งนี้ได้สอบถามจากศึกษานิเทศก์จำนวน 92 คน จากสำนักงานกลาง
ของรัฐ โคโลราโด ครูใหญ่จำนวน 93 คน ครูน้อย 253 คน และจาก 7 เขตการศึกษา
ของรัฐโคโลราโด ซึ่งได้สรุปดังนี้

1. ประชากรทั้ง 3 กลุ่ม มีความเห็นตรงกันว่า การให้ความช่วยเหลือและ
ส่งเสริมเป็นบริการของมาก่อนสิ่งอื่น
2. ข้อคำถามทั้ง 53 ข้อ ครูใหญ่กับศึกษานิเทศก์มีความคิดเห็นตรงกันมากกว่า
ครูใหญ่กับครู หรือศึกษานิเทศก์กับครู
3. ครูใหญ่และศึกษานิเทศก์เห็นความสำคัญของบทบาทของผู้นิเทศในอันที่จะ
ติดต่อกับครูใหญ่ เพื่อวางแผนเกี่ยวกับนักเรียนและคณะครูสูงกว่ากลุ่มครู
4. ครูใหญ่มีความรู้สึกว่าการได้พบปะกับผู้นิเทศ เป็นสิ่งสำคัญมาก ควรจะ
ถือปฏิบัติโดยสม่ำเสมอเพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอน
5. ครูใหญ่ให้ความสำคัญสูง ในเรื่องที่จะให้ผู้นิเทศช่วยเสริมสร้างบรรยากาศ
ของโรงเรียนเกี่ยวกับการเรียนการสอน
6. ครูใหญ่และศึกษานิเทศก์ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับหน้าที่ของผู้นิเทศ
สูงกว่ากลุ่มครูในข้อที่ว่า ครูช่วยสอนหรือกลุ่มครูควรจะมีหน้าที่ปรึกษาของผู้นิเทศ
และครูช่วยสอนควรจะมีโครงการระยะยาวในการทำงานของตน
7. ศึกษานิเทศก์ได้ให้ความสำคัญสูงกว่าครูและครูใหญ่ในข้อที่ว่า ครูช่วยสอน
สามารถจัดห้องเรียนได้ดีกว่า

สรุปผลของการวิจัยและขอเสนอแนะไว้ดังนี้

1. การฝึกอบรมใด ๆ ซึ่งจะมีแต่ไปสู่วิทยฐานะนั้น ต้องคำนึงถึงขอบเขตธรรมเนียม
ของชุมชนนั้น ๆ เป็นหลัก การฝึกอบรมก็เพื่อให้ครู ครูใหญ่ และผู้นิเทศสามารถจัดการวาง
เวลาทำงาน การรู้จักศึกษาค้นคว้า การประเมินผลงาน การมีความคิดสร้างสรรค์และสร้าง
จุดสนใจร่วมกัน ตลอดจนสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงและปรับตนเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้

2. ครูควรมีสื่อหรือสื่อเสียงในการเลือกคนเข้าทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เลือกรับหน้ากลุ่ม เลือกอาสาสมัครช่วยโรงเรียน และจัดเวลาทำงานด้วยตนเอง
3. ควรนำไปเปรียบเทียบกับโรงเรียนประถมศึกษาปกติทั่วไป ในเรื่อง การวางแผนหลักสูตร ซึ่งเป็นความรับผิดชอบของครูใหญ่ หรือบางครั้งอาจเป็นความรับผิดชอบของศึกษานิเทศก์
4. ครูใหญ่และศึกษานิเทศก์ควรจะประชุมขบปะกันบ่อย ๆ เกี่ยวกับปัญหา การสอนและการปรับปรุงการเรียนการสอน
5. ครูใหญ่ควรเป็นผู้ริเริ่มในการปรับปรุง และแนะนำเกี่ยวกับเทคนิคการ สอนต่าง ๆ ¹

ในปี ค.ศ. 1976 คลิฟฟอร์ด ลี จูเนียร์ เฮนดริกซ์ (Clifford Lee Jr. Hendrix) แห่งมหาวิทยาลัยเทนเนสซี ได้ทำการวิจัยเรื่อง วิธีการปฏิบัติงานนิเทศ การศึกษาคาวบิชีการสังเกตการสอนและการปรึกษาหารือโดยครู ครูใหญ่ และศึกษานิเทศก์ ในรัฐเทนเนสซี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาขั้นสุดท้ายของวิธีปฏิบัติในการจัดการนิเทศการศึกษา และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งพัฒนามาจากส่วนหนึ่งของการสำรวจของ The Tennessee Association for Supervision and Curriculum Development Task Force on Instructional Supervision

ประชากร ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างอย่างมีระบบจาก ครู ครูใหญ่ และศึกษานิเทศก์ ซึ่งได้ประสบความสำเร็จในวิธีปฏิบัติในการสังเกตการสอนและการปรึกษาหารือ ระหว่างปีการศึกษา 1974-1975 และเขาได้สรุปผลการวิจัยไว้ดังนี้

1. ระบบโรงเรียนของเทนเนสซี ควรกำหนดโครงการเยี่ยมชั้นเรียน และ

¹ Daniel Jeran, "Role Expectations of Elementary School Supervisors in open-Space Schools Which Emphasize Team Teaching and Individualized Instruction", Dissertation Abstracts International, The Humanities and Social Sciences 36 (August, 1975), : 694-A - 695-A.

สั่ง เตกการสอนไว้อย่างสมบูรณ์และสม่ำเสมอ วิธีดำเนินการควรจะมีการประชุมก่อนการสั่ง เตก เพื่อวางแผนและกำหนดจุดประสงค์ของการสั่ง เตก

2. การประชุมปรึกษาหารือ ควรจะต่อเนื่องกับการสั่ง เตกในชั้นเรียน การประชุมติดตามผลควรกำหนดให้มีผลสะท้อนกลับทันที เพื่อให้ครู ครูใหญ่ และศึกษานิเทศก์ ร่วมกันใช้ยุทธวิธีในการปรับปรุง

3. การวางแผนโครงการปฐมนิเทศและการปฏิสัมพันธ์ ควรจะนำเข้ามาบรรจุไว้ในโรงเรียนและระบบโรงเรียน ของเทนเนสซี เพื่อความเข้าใจอันดี และมีการติดต่อสื่อสารระหว่างครู ครูใหญ่ และศึกษานิเทศก์ เกี่ยวกับการสั่ง เตกและการปรึกษาหารือ

4. เงินที่มหาศาลสนับสนุน มีความจำเป็นมากกว่าความเพียงพอของคณะศึกษานิเทศก์ ในระบบโรงเรียนของเทนเนสซี

5. ระบบโรงเรียนในเทนเนสซี ควรจะสืบค้นและพยายามสั่ง เตกวิธีดำเนินการซึ่งจะช่วยให้ครูประเมินผลการสอนของตนเอง ดังนั้นการปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้นก็โดยการเพิ่มพูนความรู้ความถนัดของตนเองของครู ซึ่งสามารถเอื้ออำนวยความสะดวกต่อโครงการนิเทศ โดยตรง

6. ผู้บริหารในระบบโรงเรียน ควรจะกำหนดหน้าที่เฉพาะ ตามความต้องการและความสามารถ และภาวะที่หัดของศึกษานิเทศก์ วิธีการซึ่งโรงเรียนบางระบบได้จัดระบบ และการกำหนดงานแตกต่างกันไปโดยให้ศึกษานิเทศก์ทำการ เยี่ยม เยี่ยมชั้นเรียนออกไป

7. ศึกษานิเทศก์ก่อให้เกิดความสำ เร็จ และพัฒนาวิธีดำเนินการในการสั่ง เตกในชั้นเรียน ตลอดจนการประชุมปรึกษาหารือ

8. สำหรับครูนั้น ขอมรับการนิเทศโดยทั่วไปอย่างแน่นอน โดยเฉพาะการสั่ง เตกในชั้นเรียน ศึกษานิเทศก์และอาจารย์ใหญ่ ควรจะทำงานโดยยึดหลักมนุษยธรรม คำนี้ถึงลักษณะนิสัย การซักถาม การให้มีส่วนร่วม การให้ความไว้วางใจ เชื่อถือ และการให้ความช่วยเหลือ

9. สำนักงานคณะบริหารส่วนกลางของระบบโรงเรียน ควรทดสอบรูปแบบการบริหารของคณะบริหารโรงเรียนด้วยความตั้งใจ ให้อิสระแก่อาจารย์ใหญ่ในการรับผิดชอบมากกว่าการสั่ง เตกในชั้นเรียน และการประชุมปรึกษาหารือ

10. อาจารย์ใหญ่ควรจัดระบบบริหารงาน เพื่อพิจารณาถึงงานที่จะทำ
ก่อนหลัง โดยคำนึงถึงความสำคัญของกิจกรรมการเรียนการสอนของครูและนักเรียนใน
ห้องเรียนก่อนสิ่งอื่น¹

ในปี พ.ศ. 2510 บรรพต กิติศักดิ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาความ
เข้าใจในการบริหารโรงเรียนของครูใหญ่ระดับประถมศึกษา" และได้สรุปผลการวิจัยด้าน
การนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้ วิธีการนิเทศการสอนของครูใหญ่ วุฒิประโยคครูประถม (ป.ป.)
ขึ้นไป นิเทศการสอนโดยการอภิปรายปัญหาและวางแผนงานเพื่อแก้ปัญหาครุมากที่สุด ส่วน
ครูใหญ่วุฒิต่ำกว่า ประโยคครูประถม (ป.ป.) ใหญ่ไปดูแลการสอนในโรงเรียนที่ทำการสอนคือ

ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวุฒิและสังกัด พอสรุปได้ดังนี้ วิธีการนิเทศของครูใหญ่
ไม่ขึ้นกับวุฒิและสังกัด ครูใหญ่ ร้อยละ 60.78 นิเทศการสอนโดยการอภิปรายและวางแผนงาน
เพื่อแก้ปัญหากับครู รองลงมาใหญ่ไปดูแลการสอนในโรงเรียนที่สอนดี ร้อยละ 54.62 แนะนำให้
ครูอ่านหนังสือเพื่อหาความรู้ใหม่ ๆ ร้อยละ 52.68 และเยี่ยมชมเรียน เพื่อสังเกตการสอน
ของครู ร้อยละ 48.74

ส่วนผลการวิจัยที่แยกโรงเรียนตามสังกัด พอสรุปได้ดังนี้ ครูใหญ่โรงเรียนเทศบาล
ร้อยละ 58.20 นิเทศการสอนโดยใหญ่ไปดูแลการสอนในโรงเรียนที่สอนดีมากที่สุด รองลงมา
ร้อยละ 56.56 จะแนะนำครูให้อ่านหนังสือเพื่อหาความรู้ใหม่ ๆ กับการอภิปรายปัญหาและ
วางแผนงานเพื่อแก้ปัญหากับครู ส่วนครูใหญ่โรงเรียนรัฐบาล ร้อยละ 84.38 และครูใหญ่
โรงเรียนประชาบาล ร้อยละ 59.61 จะนิเทศการสอนโดยอภิปรายปัญหาและวางแผนงาน

¹Clifford Lee Jr. Hendrix, "A Study of Supervisory Practice with Reference to Classroom Observations and Conferences as Perceived by Teachers, Principals and Supervisors in Tennessee", Dissertation Abstracts International, 4 : Humanities and Social Sciences, 37 (November, 1976), 2536-A.

เพื่อแก้ปัญหา รองอธิการใหญ่โรงเรียนรัฐบาล ร้อยละ 78.13 และครูใหญ่โรงเรียนประชาบาล ร้อยละ 48.77 จะนิเทศการสอนโดยให้ครูไปดูการสอนในโรงเรียนที่สอนดี และครูใหญ่โรงเรียน รัฐบาล เข้าใจเกี่ยวกับวิธีการนิเทศการสอนไม่แตกต่างกัน¹

ในปี พ.ศ. 2519 สำเร็จ ยूरชัย ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของครูใหญ่ โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด" เกี่ยวกับงานด้านวิชาการ และได้สรุปผลการวิจัยไว้ดังนี้คือ การนิเทศการศึกษาควรเริ่มต้นจากสภาพปัญหาปัจจุบัน การนิเทศการศึกษา คือการสำรวจกิจกรรมทางการศึกษา ครูใหญ่ควรส่งเสริมให้ครูสังเกตการสอน การประชุมครูทั้ง โรงเรียนเพื่อวางแผนร่วมกันถือเป็น การนิเทศการศึกษาด้วย ครูใหญ่มีหน้าที่ในการนิเทศการศึกษา ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและบริการและทำงานร่วมกับครูมากกว่านักเรียน ข้อที่ครูใหญ่เห็นด้วยน้อยที่สุดคือ ครูใหญ่ ควรให้สภาพในการสอนแก่ครูอย่างเต็มที่ ไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการสอน การนิเทศการศึกษา ในโรงเรียนถือเป็นความลับ บุคคลภายนอกไม่มีส่วนร่วมควรและการนิเทศการสอนที่ดีคือ การแนะนำ วิธีสอนวิธีใดวิธีหนึ่งโดยเฉพาะ ส่วนข้อที่ครูใหญ่ไม่เห็นด้วยเลย (ร้อยละ 100) ก็คือ ครูใหญ่ที่มีวุฒิ ทางการศึกษาสูง ไม่ต้องการรับการประเมินผลจากโรงเรียน²

¹ บรรเทา กิติศักดิ์, "การศึกษาความเข้าใจในการบริหารโรงเรียนของครูใหญ่ระดับ ประถมศึกษา," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2510), หน้า 137.

² สำเร็จ ยूरชัย, "ความคิดเห็นของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดองค์การบริหาร ส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดเกี่ยวกับงานด้านวิชาการ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519), หน้า 63-64.

ในปี พ.ศ. 2520 จรินทร์ นาคศิริอาภรณ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนสาธิต ระดับประถมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร" ได้สรุปผลการศึกษา ดังนี้

1. อาจารย์บริหารส่วนใหญ่ มีความเห็นว่า โรงเรียนของตนได้เคยจัดให้มีการประชุมอาจารย์ เพื่ออภิปรายเกี่ยวกับการสอนและการสอบบ่อยครั้ง
2. อาจารย์ฝ่ายบริหารค่อนข้างมาก มีความเห็นว่า อาจารย์ใหญ่หรือหัวหน้าสายวิชาช่วยเหลือหรือแนะนำอาจารย์ในเรื่องการสอนบ่อย
3. อาจารย์ฝ่ายวิชาการค่อนข้างมาก มีความเห็นว่า โรงเรียนของตนเคยจัดให้อาจารย์รับการอบรมหรือร่วมประชุมทางวิชาการบ่อยครั้ง
4. อาจารย์ฝ่ายบริหารส่วนใหญ่ มีความเห็นว่า การนำอาจารย์ในโรงเรียนไปเยี่ยมชมเยี่ยมนักการสอนของอาจารย์ในสถาบันอื่นที่มีการสอนในระดับเดียวกันมีน้อย
5. อาจารย์ฝ่ายบริหารค่อนข้างมาก มีความเห็นว่า อาจารย์ใหญ่หรือหัวหน้าสายวิชาขอรองหรือชักชวนให้อาจารย์อ่านหนังสือที่มีประโยชน์ต่อการสอนน้อย
6. อาจารย์ฝ่ายบริหารมากกว่าครึ่งเล็กน้อย มีความเห็นว่า อาจารย์ใหม่ในโรงเรียนของตนได้มีโอกาสศึกษาหรือสอนร่วมกับอาจารย์เก่ามาก
7. อาจารย์ฝ่ายบริหารค่อนข้างมาก มีความเห็นว่า โรงเรียนของตนได้จัดให้มีการสาธิตการสอน โดยผู้เชี่ยวชาญใ้ครูเป็นตัวอย่างน้อย
8. อาจารย์ฝ่ายบริหารส่วนใหญ่ มีความเห็นว่า ปัญหาเรื่องอาจารย์ที่สอนไม่ตรงตามความถนัดมีน้อยมาก
9. อาจารย์ฝ่ายบริหารส่วนใหญ่ มีความเห็นว่า โรงเรียนของตนสนับสนุนให้อาจารย์ได้ศึกษาต่อตรงตามสายงานที่สอนหรือปฏิบัติมาก

เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวมทั้ง 9 ข้อ ในด้านกาบริหารการศึกษา อาจารย์ฝ่ายบริหารมากกว่าครึ่งเล็กน้อยยอมรับว่าโรงเรียนสาธิตระดับประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ได้ปฏิบัติงานด้านกาบริหารการศึกษาอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย แต่อาจารย์บริหารอีกส่วนหนึ่งมีจำนวนเกือบครึ่งมีความคิดเห็นว่า โรงเรียนสาธิตระดับประถมศึกษาในกรุงเทพมหานครได้ปฏิบัติงานด้านกาบริหาร

การศึกษาอยู่ในระดับมาก¹

ในปี พ.ศ. 2521 อำนวยพร วงษ์ถนอม ได้ทำการวิจัยเรื่อง "บทบาททางวิชาการของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครปฐม" และได้สรุปผลการนิเทศการศึกษาในโรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูใหญ่เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ควรจะเป็นและบทบาทที่ปฏิบัติจริงไว้ดังนี้

1. จัดให้มีการประชุมนิเทศครูใหญ่ให้เข้าใจหน้าที่การงานที่ตนรับผิดชอบ
2. โรงเรียนควรรจัดกิจกรรมหรือให้การนิเทศด้านการสอนแก่ครูอย่างน้อยปีละครั้ง
3. แนะนำให้ครูรู้จักเปลี่ยนแปลง เนื้อหาวิชาที่สอนในชั้นเรียนให้เหมาะสมแก่สภาพท้องถิ่น
4. ช่วยเหลือครูที่มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนที่จะแก้ปัญหาและอุปสรรคในการเรียนการสอน
5. วิเคราะห์วิธีสอนที่เหมาะสมกับ เนื้อหาวิชาและสภาพแวดล้อม
6. ส่งครูไปสังเกตการสอนในโรงเรียนอื่น ๆ ที่เห็นว่ามีความเป็นตัวอย่างที่ดี
7. ประชากรกลุ่มควรจัดการปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนและแก้ไขปัญหาการทำงานร่วมกัน
8. ให้ครูได้เข้ารับการฝึกอบรมทางวิชาการที่จัดขึ้นภายในและภายนอกกลุ่มโรงเรียน
9. จัดให้มีการติดตามผลภายหลังการฝึกอบรม

¹ จรินทร์ นาคศรีอาภรณ์, "การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนสาธิตระดับประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 102 - 104.

10. จัดหนังสือทางวิชาการ คู่มือครู วารสาร และบริการอื่น ๆ เพื่อช่วยใ้ครูกำหนดทางวิชาการและวิชาชีพมากที่สุด
11. ครูใหญ่ควรเยี่ยมชั้นเรียนเพื่อมุ่งห้ครูให้คำปรึกษาช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาทางการสอน
12. การบำรุงขวัญและให้กำลังใจแก่ครูเป็นการมีเทศเพื่อการปรับปรุงการสอนของครูไว้เป็นอย่างดี
13. ครูใหญ่ควรมีเกณฑ์ในการพิจารณาความดีความชอบของครู โดยใช้วิธีให้ความเป็นธรรมมากที่สุด
14. จัดให้มีการสัมมนาของคณะครูเพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอน
15. สนับสนุนให้ครูมีโอกาสศึกษาในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องและจะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อการประถมศึกษา
16. จัดให้มีการประกวดการเรียนการสอนระหว่างโรงเรียนภายในกลุ่ม
17. ควรแนะนำให้ครูสอนจัดกิจกรรมในวันเรียนให้หลายแบบ
18. ครูใหญ่ควรมีหน้าที่ให้คำแนะนำแก่ครูที่ไม่เข้าใจในทางการเรียนการสอนของเด็ก
19. การนิเทศการศึกษา¹มีจุดหมายปลายทางให้เด็กได้รับกระบวนการเรียนที่สมบูรณ์

เมื่อพิจารณาความคิดเห็นของครูใหญ่โดยส่วนรวมทั้ง 19 ข้อ ในหมวดการนิเทศการศึกษา ปรากฏว่า บทบาทที่ควรจะเป็นมีคะแนนเฉลี่ย 4.35 แสดงว่าครูใหญ่มีความคิดเห็นว่าการนิเทศการศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นมาก และบทบาทที่ปฏิบัติจริงมีคะแนนเฉลี่ย 3.54 แสดงว่าครูใหญ่ปฏิบัติในเรื่องการนิเทศการศึกษาในระดับปานกลาง

¹ อำนวยพร วงษ์ถนอม, "บทบาททางวิชาการของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครปฐม," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช แผนกวิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 53-54.

แต่ถ้าเปรียบเทียบบทบาทของครูใหญ่ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลางกับขนาดเล็ก เกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาแล้ว ครูใหญ่ทั้ง 2 กลุ่ม มีความคิดเห็นแตกต่างกันในเรื่อง การจักใหม่การปฐมนิเทศครูใหม่ เพื่อให้เข้าใจหน้าที่การงานที่ตนรับผิดชอบ และให้ครูรู้จัก คัดแปลง เนื้อหาวิชาที่สอนในชั้นเรียนให้เหมาะสมกับสภาพของชั้น ประธานกลุ่มควรจัดประชุม เพื่อหาทางปรับปรุงการเรียนการสอนและแก้ไขปัญหาการทำงานรองกลุ่มร่วมกัน ครูใหญ่ควร เยี่ยมชั้นเรียนเพื่อที่จะให้คำปรึกษา ช่วยเหลือแนะนำในการแก้ปัญหาทางการสอน การบำรุงขวัญ และให้กำลังใจแก่ครูเป็นการนิเทศเพื่อปรับปรุงการสอนของครูได้เป็นอย่างดี และครูใหญ่ควร มีหน้าที่ให้คำแนะนำแก่ครูที่ไม่เอาใจใส่ต่อการอบรมสั่งสอนเด็ก¹

ในปี พ.ศ. 2522 วินัย ตะสลิขย์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การสำรวจการปฏิบัติ จริงในการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตศึกษา 2" และได้สรุป ผลไว้ 8 คำนดังนี้

1. การปฏิบัติในด้านกระบวนการในการจัดการนิเทศการศึกษาภายใน โรงเรียนประถมศึกษา เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวมแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีความคิดเห็น สอดคล้องกันว่า การปฏิบัติในด้านกระบวนการในการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน ประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 2 ได้ปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อย
2. การปฏิบัติในด้านโครงการต่าง ๆ เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวมแล้ว ผู้บริหาร โรงเรียนมีความเห็นว่า การปฏิบัติในด้านโครงการต่าง ๆ ที่จัดทำในการนิเทศการศึกษาภายใน โรงเรียนประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 2 ได้ปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อย แต่ครูมีความเห็นว่า การ ปฏิบัติในด้านนี้อยู่ในเกณฑ์น้อยที่สุด

¹ อำนวยพร วงษ์ฉนวน, "บทบาททางวิชาการของครูใหญ่ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครปฐม," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 73-74.

3. การปฏิบัติในด้านการจัดกิจกรรมการนิเทศการศึกษาเพื่อพัฒนาหลักสูตร เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวมแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนแจครู มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า การปฏิบัติในด้านการจัดกิจกรรมการนิเทศการศึกษาเพื่อพัฒนาหลักสูตร ได้ปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อย

4. การปฏิบัติในด้านการนิเทศการสอน เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวมแล้ว ผู้บริหารโรงเรียน มีความเห็นว่า การปฏิบัติในด้านการนิเทศการสอน ได้ปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อย แต่ครูมีความเห็นว่า การปฏิบัติในด้านนี้อยู่ในเกณฑ์น้อยที่สุด

5. การปฏิบัติในทางส่งเสริมวิชาการแก่ครู เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวมแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนและครู มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า การปฏิบัติในด้านการส่งเสริมทางวิชาการแก่ครู ได้ปฏิบัติในเกณฑ์น้อย

6. การปฏิบัติในทางกิจกรรมเสริมหลักสูตร เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวมแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า การปฏิบัติในทางกิจกรรมเสริมหลักสูตร ได้ปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อย

7. การปฏิบัติในการใช้วัสดุทัศนูปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกและห้องสมุด เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวมแล้วผู้บริหารโรงเรียนมีความเห็นว่า การปฏิบัติในด้านการใช้วัสดุทัศนูปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกและห้องสมุด ได้ปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์มาก แต่ครูมีความเห็นว่า การปฏิบัติในด้านนี้อยู่ในเกณฑ์น้อย

8. การปฏิบัติงานนิเทศในด้านการประเมินผล เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวมแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนมีความเห็นว่า การปฏิบัติในด้านการประเมินผล ได้ปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อย แต่ครูมีความเห็นว่า การปฏิบัติในด้านนี้อยู่ในเกณฑ์น้อยที่สุด

สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการจัดการนิเทศการศึกษารายในโรงเรียนประถมศึกษา พอสรุปได้ว่า ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ โดยเรียงลำดับได้

วินัย ทะสลิตย, "สำรวจการปฏิบัติจริงในการจัดการนิเทศการศึกษารายในโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 2," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัย ภาคศึกษานิเทศการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522), หน้า 192-195.

ไคแก่ เรื่องผู้บังคับบัญชาชั้นสูงขึ้นไป ความสำคัญในด้านการพัฒนาอาคารสถานที่มากกว่า การพัฒนาวิชาการ ครูใหญ่มีงานอื่นมากเกินไป การประสานงานระหว่างโรงเรียน ประถมศึกษาแต่ละสังกัด วัฒนธรรม ประเพณี และสภาพสังคม ที่แตกต่างจากเขตการศึกษาอื่น ครูโรงเรียนประถมศึกษาไม่มีการจัดการสอนและกองรับเด็กชอบนักเรียนตลอดวัน ซึ่งเป็นงานหนักมากพออยู่แล้ว ขวัญในการทำงานของครูไม่ดี ขาดการติดตามผลการปฏิบัติงาน และผู้บริหารไม่เป็นประชาธิปไตย

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวมแล้ว จะเห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีความเห็นสอดคล้องกันว่า การปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อย ไคแก่ การปฏิบัติในด้านกระบวนการในการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษา การปฏิบัติในด้านการจัดกิจกรรมการนิเทศการศึกษาเพื่อพัฒนาหลักสูตร การปฏิบัติในด้านการส่งเสริมทางวิชาการแก่ครู และการปฏิบัติในด้านการกิจกรรมเสริมหลักสูตร ส่วนในด้านที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีความคิดเห็นขัดแย้งกัน โดยที่ผู้บริหารโรงเรียน เห็นว่า การปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อย แต่ครูมีความเห็นว่า การปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อยที่สุด ไคแก่ การปฏิบัติในด้านการจัดทำโครงการในการนิเทศการศึกษา การปฏิบัติในการนิเทศการสอน และการปฏิบัติงานนิเทศในด้านการประเมินผล นอกจากนี้ผู้บริหารโรงเรียน มีความเห็นว่า การปฏิบัติในด้านการใช้สื่อทัศนูปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกและห้องสมุดนั้น ได้ปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์มาก แต่ครูมีความเห็นว่า ได้ปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อย

วินัย ทะสกลีชัย, "สำรวจการปฏิบัติจริงในการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 2," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522), หน้า 196-197.

จากผลการวิจัยนี้ พอสรุปได้ว่า ในระดับโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 2 มีการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนอยู่ในเกณฑ์พอใช้ ทั้ง ๆ ที่การนิเทศการศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการนิเทศการศึกษาเป็นการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาเอกสารและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างกล่าวแล้ว พอสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษาคือ การปฏิบัติงานช่วยเหลือ ให้ความร่วมมือ แนะนำ และให้คำปรึกษาในการปรับปรุงการเรียนการสอนของครูและนักเรียน ทั้งยังครอบคลุมถึงนโยบายในการจัดการศึกษา จุดประสงค์ของการศึกษา หลักสูตร แบบเรียน วัสดุทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ การประเมินผลครูใหม่ เทคนิคการสอน การประชุมอบรมสัมมนา การจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียน และการบริการต่าง ๆ ดังนั้นจะเห็นว่า การนิเทศการศึกษาจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งดังได้กล่าวแล้วตั้งแต่เริ่มนั้น การนิเทศการศึกษามักจะเป็นหน้าที่ของศึกษานิเทศก์เท่านั้น แต่เนื่องจากว่าในปัจจุบันนี้ทั้งจำนวนโรงเรียนและจำนวนนักเรียนตลอดจนครูมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น แต่จำนวนศึกษานิเทศก์มีจำนวนจำกัด จึงไม่สามารถจะช่วยเหลือโรงเรียนได้ทั่วถึง ดังนั้นวิธีที่จะแก้ปัญหาได้ดีที่สุดในปัจจุบันนี้ก็คือ การจัดให้มีการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนขึ้น เพื่อเป็นการช่วยเหลือตนเอง โดยมีผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วย หัวหน้าหมวดวิชาต่าง ๆ หรือบุคลากรอื่นที่โรงเรียนคัดเลือก เป็นผู้รับผิดชอบการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน ดังนั้นผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบจำเป็นที่จะต้องทราบดีและเข้าใจเกี่ยวกับ หลักการ เทคนิค โครงการ กิจกรรม และกระบวนการต่าง ๆ ในการนิเทศ ทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการนิเทศ และผลการวิจัยที่เกี่ยวกับการนิเทศดังกล่าว เพื่อจะได้นำมาเป็นหลักในการจัดการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนให้บรรลุผลตามเป้าหมายอันจะมีผลทำให้งานนิเทศการศึกษาประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วินัย ทะสดีชัย, "การสำรวจการปฏิบัติจริงในการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 2," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร การศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 25 22), หน้า 198-199.